O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ... PALAT ... INV.№

Ушбу сонда:
2 АДО ЭТИЛГАН МАЖБУРИЯТ
3 МАЪНАВИЯТ КЎЗГУСИ
XXI АСР НАФАСИ воқеалар, хабарлар, тафсилотлар
4 ЕТТИНЧИ СЕЗГИ

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 26 (481)
2006 йил 4 июль
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок этувчи фуқароларни ҳисобга олиш иш берувчининг талабномасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг асосий иш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок этувчи фуқароларни ҳисобга олиш уларнинг аризасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг яшаш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш қуйидагиларни ўз ичига олади:

шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобваракдари очиш;

жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасини бериш.

Халқ банки жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисобини Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланадиган тартибда юритади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисобини юритишга доир ҳамда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тааллуқли маълумотлар Халқ банкининг ягона маълумотлар электрон базасида шакллантирилади ва сақланади.

"ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА"ГИ ҚОНУН, 7-МОДДА.

МУСТАҲКАМ ҲУҚУҚИЙ АСОС

оммавий ахборот воситалари тараққиётига хизмат қилади

Бугунги кунда мамлакатни демократик тамойиллар асосида модернизациялаш, кучли давлатдан кучли фуқаролик жамиятига ўтишда, шунингдек, одамлар онгида демократик қадриятларни шакллантиришда оммавий ахборот воситаларининг аҳамияти бениҳоя катта. Шу боис мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг энг муҳим йўналишларидан бири оммавий ахборот воситалари фаолиятини тубдан яхшилаш, уларнинг техник ҳолатини жаҳон андозалари талаблари асосида ривожлантиришга қаратилган.

Сўнгги йилларда мазкур соҳани ривожлантириш бўйича кўрилган чора-тадбирлар натижасида оммавий ахборот воситалари мукаммал ва замонавий техника базасига эга бўлиб бораётир.

Маълумки, демократик жамиятнинг бош белгиси халқ бошқаруви, халқ бошқарувини адолатли йўлга қўйишнинг бирдан-бир воситаси эса қонун! Жамиятнинг қонуний-ҳуқуқий пойдеворига асос солиш ўзига хос кўп босқичли жараёндир. Мамлакатимизда барча соҳалардаги мавжуд муносабатларни тартибга солувчи қонунлар яратилган ва яратилмоқда. Жумладан, оммавий ахборот воситалари соҳасига доир қонунлар яратиш борасида ҳам катта тажриба орттирилган. Амалдаги **«Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида»**ги, **«Ахборот олиш кафолатлари ва эркинликлиги тўғрисида»**ги, **«Журналистлик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида»**ги, **«Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»**ги, **«Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида»**ги ва бошқа қонунлар фикримизнинг далилидир.

Давлатимиз раҳбарининг Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги маърузасида баён этилган хулосалардан келиб чиқиб, 2005 йил 10 мартдаги ПП—24-сонли қарори билан тасдиқланган жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни ислоҳ этиш ва модернизациялаш мақсад ҳамда вазифаларини амалга ошириш Дастурини бажариш ҳамда республикамиз аҳолисини тезкор ва холис ахборотга бўлган эҳтиёжини тўлиқ қондириш мақсадида Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан **«Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»**ги қонун учинчи ўқишда қабул қилиниб Сенатга юборилди. Шунингдек, **«Ахборот олиш эркинлиги ва кафолатлари тўғрисида»**ги, **«Журналистик фаолиятни ҳимоя қилиш тўғрисида»**ги, **«Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида»**ги қонунларга қўшимча ва ўзгартишлар киритишни, **«Давлат ҳокимияти идоралари фаолиятини оммавий ахборот воситаларида ёритиш тартиби тўғрисида»**, **«Оммавий коммуникациялар соҳасидаги иқтисодий муносабатлар асослари тўғрисида»**, **«Телерадио кўрсатувлари ва эшиттиришлари тўғрисида»**, **«Жамоат телевидениеси тўғрисида»**ги янги қонун лойиҳаларини қабул қилиш борасида қизғин иш олиб борилмоқда.

Мазкур қонун лойиҳаларида асосий эътибор кейинги йилларда оммавий ахборот воситаларида амалга оширилган туб ўзгаришларга, айниқса, оммавий ахборот воситаларини ташкил қилиш ва юритишда юзага келаётган ўзаро муносабатларнинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш ва мувофиқлаштиришга қаратилди. Табиий савол туғилади: хўш, янги таҳрирда қабул қилинган **«Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»**ги қонун амалдаги қонундан қайси жиҳатлари билан фарқ қилади? Унинг янгилиги нимада? Унга қандай жиддий ўзгаришлар киритилди?

Аввало шуни таъкидлаш жоизки, янги таҳрирдаги қонун назарий йўналиши, тузилиши, мазмун-моҳияти ва ҳажми жиҳатидан ҳам амалдаги қонундан фарқ қилади. Амалдаги қонун 30 моддадан иборат бўлса, янги қонунда 41 моддадан иборат меъёрлар ишлаб чиқилди.

Шунингдек, янги қонунга оммавий ахборот воситасини таъсис этишни либераллаштириш ва муассислар ҳуқуқларини кенгайтириш учун имконият яратувчи бир қатор муҳим қоидалар киритилди. Амалдаги қонундаги принциплар янада кенгайтирилди. Айниқса, оммавий ахборот воситаларининг эркинлигини таъминлашга бевосита дахлдор бўлган оммавий ахборотнинг цензура қилинмаслиги, қайси шакл ва кўринишдаги фаолиятлар ниқобланган цензура эканлиги батафсил очиб берилди. Шу билан бирга, оммавий ахборот воситалари эркинлигини суиистеъмол қилишга йўл қўймаслик принциплари кенгайтирилди. Оммавий ахборот воситаларини рўйхатдан ўтказиш тартиблари соддалаштирилди, рўйхатдан ўтказиш тўғрисидаги ариза матнига аниқлик киритилди.

(Давоми учинчи бетда)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ФАРМОЙИШИ

Ўзбекистон Республикасида ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан қабул қилиниши лозим бўлган қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 1 августда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"ги ПФ-3641-сонли Фармони қоидаларини амалга ошириш учун зарур бўлган қонунлар ҳамда бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш борасидаги ишларни жадаллаштириш ва уларни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасида кўриб чиқиш учун ўз вақтида топшириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикасида ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан қабул қилиниши лозим бўлган қонунлар ҳамда бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш бўйича 1-иловага мувофиқ ишчи гуруҳи тузилсин.

2. Ишчи гуруҳи (Б.Мустафоев):

бир ой муддатда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 1 августдаги "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"ги Фармони қоидаларини амалга оширишни таъминлайдиган қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш жадвалини ишлаб чиқсин ва бунда 2006 йилнинг охиригача Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасида муҳокама қилиш учун уларни босқичма-босқич тақдим этиш зарурлигини ҳисобга олсин;

ушбу бандда кўрсатилган Жадвални ишлаб чиқиш чоғида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 19 августдаги Р-2310-сонли Фармойиши билан тасдиқланган "Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 1 августдаги "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"ги Фармонини амалга ошириш мақсадида қабул қилиниши, ўзгартирилиши ва қўшимчалар киритилиши лозим бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар рўйхати"ни асос қилиб олсин;

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодексларига ўлим жазосини жиноий жазолар тизимидан чиқариб ташлаш билан боғлиқ ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги таклифларни тайёрлаш чоғида "умрбод қамоқ жазоси" ва "узоқ муддатга озодликдан маҳрум этиш" каби янгидан жорий этиладиган жазо турлари тушунчаси, шунингдек бундай жазо турлари учун тайинланиши назарда тутиладиган жиноятлар таркиби (моддалар рўйхати) аниқ ишлаб чиқилишига алоҳида эътибор қаратсин;

мазкур Фармойишда кўрсатилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш бўйича вазирликлар ва идораларнинг фаолияти самарали мувофиқлаштирилишини, ушбу қонун ҳужжатларининг лойиҳаларини тайёрлаш борасидаги ишга малакали мутахассислар, шунингдек мамлакатимиздаги тадқиқот ҳамда таълим муассасаларининг етакчи эксперт ва олимлари жалб этилишини таъминласин;

ушбу Фармойишда кўрсатилган қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш Жадвалининг бажарилиши тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президенти девонига ҳар чоракда маълумот бериб борсин.

3. Мазкур Фармойишнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Миллий хавфсизлик Кенгашининг Котиби М.Атаев зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2006 йил 29 июнь.

ЮРИДИК ФАНЛАР РИВОЖИ

у изланиш ва фидойиликни талаб қилади

Anjuman

Мамлакатимизни модернизация ва ислоҳ қилишнинг ҳуқуқий базасини такомиллаштириш юридик фанларнинг ривожланиш даражаси ва ушбу соҳадаги илмий тадқиқот ишларининг самарадорлигига ҳам боғлиқдир. Амалга оширилаётган ислоҳотларни янада чуқурлаштириш, жамиятни янгилаш мақсад ва вазифалари юридик таълимни ривожлантириш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва ҳуқуқий онгини ошириш борасидаги ишларни жонлантиришни тақозо этади. Бундан ташқари, ҳуқуқ соҳасидаги илмий тадқиқотларнинг самарадорлигини ошириш, илмий жамоаларнинг давлат бошқаруви ва суд-ҳуқуқ тизимини такомиллаштиришга оид долзарб муаммоларни ҳал қилиш, қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиётида илмий изланишларнинг натижаларидан самарали фойдаланиш, миллий ҳуқуқ мактабини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. Мустақиллик йилларида юридик фанлар соҳаси бўйича 50 дан ортиқ докторлик ҳамда 260 га яқин номзодлик диссертациялари ҳимоя қилинди. Бироқ юридик фанларнинг ривожланиши учун давлат томонидан барча зарур шароитлар яратилганига қарамай, мазкур соҳада ижобий натижалар билан бир қаторда ўз ечимини кутаётган муаммолар ҳам мавжуд.

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти томонидан ташкил этилган **«Юридик фанларни ривожлантиришнинг долзарб муаммолари»** мавзусидаги илмий-амалий анжуманда ана шу хусусда фикр алмашилди. Мазкур анжуманда мамлакатимизнинг юридик таълим муассасалари, илмий-тадқиқот институтларида фаолият юритувчи ҳуқуқшунос олимлар ҳамда парламент, вазирликлар, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари вакиллари иштирок этди.

Маърузачилар томонидан юридик фанларни ривожлантиришнинг долзарб назарий муаммолари ва ташкилий-амалий масалалари ҳамда юридик фанлар бўйича тадқиқотлар натижаларини амалиётга қўллаш каби кўплаб муаммолар атрофлича муҳокама қилинди.

Анжуман якунлари бўйича илмий-тадқиқот жараёни мувофиқлашувини такомиллаштириш, юридик фанларнинг устувор йўналишлари бўйича тадқиқот ишлари самарадорлигини ошириш, юриспруденция соҳасидаги илмий тадқиқотлар натижаларини амалиётга татбиқ этиш механизмини ривожлантириш, илмий муассасаларнинг тадқиқот ишлари самарадорлиги мониторингини юритиш, қонунчиликни такомиллаштиришда ҳуқуқшунос олимлар иштирокини фаоллаштириш, хорижий мамлакатлар юридик таълимининг илғор тажрибасини ўрганиш, айниқса, ёш ҳуқуқшунос олимларни тайёрлаш, илмий ижодиёт методологияси асосларини шакллантириш ҳамда уларни замонавий муаммоларни ўрганишга кенг жалб қилишга қаратилган тавсиялар ишлаб чиқилди.

Ҳидоят ЖЎРАЕВА,
«Инсон ва қонун» мухбири

Tahlil ko`zgusi

МЕЗОН ДАРАЖАСИ

Мамлакатимизда иқтисодиётимизни янада тараққий этишида муҳим омил саналган шартнома муносабатларининг тўлиқ ҳуқуқий асослари яратилган. *«Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»*ги қонун моҳият-эътибори билан хўжалик шартномалари тузиш, бажариш, ўзгартириш ва уларни бекор қилиш жараёнларида вужудга келадиган ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишга хизмат қилади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 4 сентябрдаги **«Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида шартномавий муносабатларни такомиллаштириш ва мажбурият бажарилиши учун томонларнинг жавобгарлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»**ги қарори билан тасдиқланган **«Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов, хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни рўйхатдан ўтказиш, бажариш, шунингдек, уларнинг бажарилиш мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисида»**ги Низом бу борадаги муносабатларни тартибга солишда муҳим ўрин тутади. Шунингдек, Низомда шартномаларни рўйхатдан ўтказиш ҳамда улар юзасидан мониторинг олиб бориш тартиби ҳам белгилаб берилган.

Тарафлар юқорида қайд этилган қонун ва меъёрий ҳужжатлар асосида контрактация шартномаси тузишади. Контрактация шартномаси давлат томонидан белгиланган режага асосланади. Қонун талабига кўра, ҳар бир контрактация шартномаси ҳуқуқий экспертиза ҳамда туман ҳокимлигидаги қишлоқ ва сув хўжалиги бўлимидан рўйхатдан ўтказилади. «**Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида**»ги қонуннинг 32-моддаси, юқорида тилга олинган Низомнинг 69-бандида етказиб берилган товарлар ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун сотиб олувчи (буюртмачи) етказиб берувчига ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи миқдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўлаши белгилаб қўйилган.

Шу йилнинг март ойида Жиззах вилояти адлия бошқармаси Зафаробод туманидаги «Зафаробод пахта тозалаш корхонаси» очиқ турдаги акциядорлик жамиятида тадбиркорлар ҳуқуқини ҳимоя қилишга оид ҳамда шартномавий муносабатларни тартибга солувчи қонунлар ижроси юзасидан мониторинг ўтказган. Ўрганиш чоғида корхона томонидан контрактация шартномасидаги мажбуриятлар бажарилмагани, 2005 қишлоқ хўжалик йили пахта хомашёсининг 80 фоизли тўлови фермер хўжаликларига тўлиқ тўланмагани маълум бўлган.

Шундан келиб чиқиб, адлия бошқармаси фермер хўжаликлари манфаатларини кўзлаб асосий қарз ва ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи миқдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня ундиришни сўраб вилоят хўжалик судига 287 та даъво ариза киритди.

Иқтисодий низолар қонуний ечимини топадиган хўжалик суди фаолиятида «неустойка» атамаси тез-тез қўлланилади. «Неустойка» пеня ёки жарима ҳам деб аталади. Аслида пеня билан жарима бирбиридан фарқ қилади. Пеня мажбуриятнинг ижроси кечиктирилганда тўлайдиган ва ўтказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмай қолган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган устама-неустойка. Гап ана шу неустойка-пенянинг қанча миқдорда ундирилгани хусусида бормоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармойишига ШАРҲ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 1 августда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"ги ПФ-3641-сонли Фармони қоидаларини амалга ошириш борасида мамлакат ҳукумати, адлия, ички ишлар вазирликлари, Олий суд, Бош прокуратура ҳамда бошқа вазирликлар ҳамда идоралар, тадқиқот ва таҳлилий муассасалар томонидан каттагина ишлар олиб борилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Жиноий жазони ва суд ҳуқуқ тизимини либераллаштириш соҳасида қонунларни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 2005 йил 19 августдаги фармойиши билан ўлим жазоси бекор қилиниши ҳамда унинг умрбод қамоқ жазоси ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум этиш каби жазо турига алмаштирилиши муносабати билан қабул қилиниши, ўзгартирилиши ва қўшимчалар киритилиши лозим бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар рўйхати тасдиқланган. Шу билан бир қаторда янгидан жорий этиладиган жиноий жазо турлари ижро этилишини таъминлаш механизмлари пишиқтирилмоқда; янги жиноят, жиноят-процессуал қонун ҳужжатларига мувофиқ одил судловни ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини рўёбга чиқариш учун ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларини, судьяларни тайёрлаш чора-тадбирлари ишлаб чиқилмоқда ва амалга оширилмоқда.

Мана шу ишларнинг барчасига юзлаб мутахассислар – нафақат юристлар балки иқтисодчилар, журналистлар, турли идораларнинг, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг экспертлари, олимлар, кенг жамоатчилик, жумладан маҳаллаларнинг вакиллари ҳам жалб этилган.

Ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисидаги фармон қоидаларини муҳокама этишга 238 телекўрсатув, 463 радиоэшиттириш, 270 дан кўпроқ газета ва журнал мақолалари бағишланди; 23 та илмий-амалий конференция, 148 семинар, 265 давра суҳбати ўтказилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан қабул қилиниши лозим бўлган қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"-ги шу йил 29 июнда қабул қилинган Фармойишининг асосий вазифаси ўлим жазосини жиноий жазолар тизимидан чиқариб ташлаш билан боғлиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш борасидаги ишларни жадаллаштиришдан, уни амалга оширишнинг якунловчи босқичида ташкилий ишларни кучайтиришдан иборатдир.

Бу ерда нима назарда тутилмоқда?

Биринчи. Ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан тайёрланаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини маромига етказиш давомида турли касбларга, ижтимоий қатламларга мансуб минглаб одамлар шу хусусда билдирган кўпдан-кўп фикр-мулоҳазаларни, шунингдек ушбу масала бўйича жамоат бирлашмалари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан киритилган таклифларни умумлаштириш ва эътиборга олиш.

Иккинчи. Ушбу мавзуда ўтказилган семинарлар, конференциялар, давра суҳбатларининг натижалари ва тавсияларини умумлаштириш ҳамда улардан ўлим жазоси бекор қилиниши ва у умрбод қамоқ жазосига ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум этишга алмаштирилиши муносабати билан республиканинг жиноят тўғрисидаги қонунларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш бўйича ишда фойдаланиш.

Учинчи. Чет мамлакатларнинг таниқли ҳуқуқшунослари, сиёсатчилари, журналистлари, турли халқаро ташкилотлар ва тузилмаларнинг экспертлари томонидан бу борада билдирган кўпдан-кўп фикр-мулоҳазаларни инобатга олиш.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси Президентининг мазкур фармойишига мувофиқ тузилаётган ишчи гуруҳининг энг муҳим вазифаси мана шу барча материалларни умумлаштириш ва тизимлаштиришдан ҳамда уларнинг негизида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисидаги фармон қоидаларининг амалга оширилишини таъминлайдиган қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тайёрлаш жадвалини ишлаб чиқишдан ҳамда мазкур ҳужжатларни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига тақдим этишдан иборатдир.

Фармойиш ўз вақтида қабул қилинганлиги равшан. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 1 августдаги Фармони ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисидаги масалани кун тартибига қўйган, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 19 августдаги Фармойиши ўзгартиш ва қўшимчалар киритилиши лозим бўлган қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни белгилаб берган бўлса, Олий Мажлис ушбу масалалар бўйича тегишли қонунларни қабул қилиши учун мазкур ҳужжатлар қабул қилингандан кейин ўтган даврда кўтарилган муаммоларни, қонун ижодкорлигининг янги соҳалари ҳамда йўналишларини умумлаштириш ва ҳисобга олиш зарур.

Аҳоли, жамоатчилик, эксперт ва мутахассисларнинг фикр-мулоҳазалари кенг миқёсда инобатга олинишини назарда тутувчи фақат шундай демократик ёндашувгина Ўзбекистонда ўлим жазосини бекор қилиш билан боғлиқ қонунларни қабул қилиш борасидаги чуқур ўйланган, пухта ва изчил ишларни таъминлаши мумкин.

Shartnoma qonunchiligi

АДО ЭТИЛГАН МАЖБУРИЯТ

ҳар икки томоннинг фойдасига хизмат қилади

Мамлакатимизда тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялаш, шартномавий муносабатларга оид қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилиш адлия идоралари зиммасига юклатилган. Шу боис адлия бошқармаларида шартномавий ҳуқуқий ишларни назорат қилиш бўлими томонидан қишлоқ хўжалик корхоналарида шартномаларнинг тузилиши, бажарилиши, қонунийлиги мунтазам равишда ўрганиб борилмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг **«Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида шартномавий муносабатларни такомиллаштириш ва мажбуриятлар бажарилиши учун томонларнинг жавобгарлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»**ги қарорида контрактация шартномаларини тузиш тартиби тўлиқ белгилаб қўйилган. Қолаверса, Адлия вазирлиги томонидан шартноманинг намунавий лойиҳалари ҳуқуқий экспертизадан ўтказилиб, тайёрлов ташкилотларига етказиб берилган. Бироқ айрим тайёрлов ташкилотлари томонидан ўз манфаатларига мос равишда контрактация шартномаларига қўшимча ва ўзгартишлар киритиш ҳолатлари ҳам йўқ эмас.

Вилоят адлия бошқармаси томонидан ана шундай қонунчилик талабларига зид равишда тузилган шартномаларни қайта туздириш юзасидан 104 та тақдимнома киритилди. Ушбу тақдимномаларга асосан 38 нафар мансабдор шахслар интизомий жавобгарликка тортилди ва камчиликлар бартараф этилди.

Қашқадарё вилояти адлия бошқармасининг шартномавий-ҳуқуқий ишларни назорат қилиш бўлимига шу йилнинг 1 июл кунига қадар хўжалик юритувчи субъектлар — ширкат, фермер, деҳқон хўжаликлари томонидан юздан ортиқ ариза ва шикоятлар келиб тушган. Уларнинг манфаатларини кўзлаб фуқаролик ва хўжалик судларига 224 та даъво аризаси киритилди. Жумладан, «Пахтасаноат» уюшмаси тизими томонидан тузилган контрактация шартномалари шартлари бажарилмаслик ҳолатлари бўйича 106387797 сўмлик 70 та, «Ўздонмаҳсулот» акциядорлик компанияси тизимига қарашли корхоналарга нисбатан 6163123 сўмлик 9 та, «Ўзбек ипаги» уюшмасига қарашли ташкилотлар бўйича 4746590 сўмлик 27 та, «Ўзмевасабзавотузумсаноат» ХК тизимидаги ташкилотларга нисбатан 13289799 сўмлик 6 та, «Ўзагромашсервис» уюмаси тизимидаги корхоналарга нисбатан 161709035 сўмлик 84 та, «Қишлоқхўжаликкимё» акциядорлик компанияси тизимидаги ташкилотларга нисбатан 956067 сўмлик 8 та даъво аризаси киритилди.

Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорига кўра, «Пахта тозалаш» ҳиссадорлик жамиятлари етказиб берилган хомашё учун тўланадиган маблағнинг 80 фоизини жорий йилнинг 1 январ кунига қадар тўлиқ ҳисоб-китоб қилиши лозим эди. Бироқ аксарият ҳиссадорлик жамиятлари томонидан шартноманинг мазкур банди талабини бажариш пайсалга солинган.

Мисол учун айтадиган бўлсак, Миришкор туманидаги «Жейнов» пахта тозалаш очиқ ҳиссадорлик жамияти билан тумандаги «Облоқул бобо» фермер хўжалиги ўртасида 2004 йил 17 декабрда 17 тонна пахта хомашёси етказиб бериш юзасидан контрактация шартномаси тузилган. Ушбу шартномага асосан фермер хўжалиги 2005 йилда ҳиссадорлик жамиятига 20 тонна пахта хомашёси етказиб берган. Бироқ жамият томонидан шартномадан ортиқча топширилган 3 тонна пахта хомашёси учун қисман тўлов амалга оширилган, холос.

Ушбу ҳолат юзасидан адлия бошқармаси томонидан фермер хўжалиги манфаатларини кўзлаб жамиятдан 133000 сўмлик етказиб берилган маҳсулот ҳақи ва тўлов муддати кечиктирилгани учун 66500 сўмлик устама ундириш ҳақида вилоят хўжалик судига даъво киритилди. Хўжалик суди ушбу даъво аризаси юзасидан фермер хўжалиги фойдасига 133000 сўмлик асосий қарз ва тўлов муддати кечиктирилгани учун устама ундириш ҳақида ҳал қилув қарори чиқаради.

Вилоят адлия бошқармасининг 2006 йил ярим йиллик иш режасига асосан Косон туманидаги «Пилла» масъулияти чекланган жамиятида тадбиркорлик ва хусусий мулк эгаларининг қонуний манфаатларига риоя этилиши, инсон ҳуқуқларининг ҳимоя қилиниши бўйича ўтказган ўрганиш натижасида ҳам бир қатор қонунбузилиш ҳолатлари аниқланди. Масалан, тумандаги «Тўра бобо Йўлдош ўғли» фермер хўжалиги билан жамият ўртасида 2005 йилнинг 16 апрелида 155-сонли контрактация шартномаси имзоланган. Тузилган контрактация шартномасига мувофиқ, фермер хўжалиги жамиятга 148321 сўмлик турли навдаги пилла маҳсулотлари етказиб бериш мажбуриятини олган. Жамият эса шартноманинг 2,5 бандига мувофиқ маҳсулот учун тўлиқ ҳисоб-китоб қилиши лозим эди.

Фермер хўжалиги жамиятга контрактация шартномасига асосан 148321 сўмлик пилла маҳсулоти етказиб берган бўлса-да, бироқ жамият томонидан ушбу топширилган маҳсулотнинг ҳақини тўлаш пайсалга солиб келинган.

Адлия бошқармаси фермер хўжалиги манфаатини кўзлаб, жамиятдан 148321 сўмлик етказиб берилган маҳсулот ҳақи ва тўлов муддати кечиктирилгани учун устама ундириш ҳақида хўжалик судига даъво аризаси киритди. Хўжалик суди томонидан ушбу иш кўриб чиқилиб, фермер хўжалиги фойдасига 148321 сўмлик асосий қарз ва тўлов муддати кечиктирилгани учун устама ундириш ҳақида ҳал қилув қарори чиқарилди.

Яна бир ачинарли ҳолат шундаки, фермер хўжаликларининг хизмат кўрсатувчи ташкилотларда маблағлари бўла туриб, уларга ўз вақтида хизмат кўрсатилмаяпди. Масалан, «Шаҳрисабз нефть базаси» унитар корхонасига «Ҳамиша қалбимда, сен Обиджон» фермер хўжалиги 159468 сўмлик тўловни олдиндан амалга оширган бўлса-да, корхона томонидан фермер хўжалигига нефть маҳсулотлари етказиб берилмаган.

Адлия бошқармаси ушбу ҳолат юзасидан фермер хўжалигига унитар корхонадан 159468 сўмлик етказиб берилмаган маҳсулот ҳақи ва мажбурият бажарилмагани учун 79734 сўмлик устама ундириш ҳақида хўжалик судига даъво аризаси киритди.

Китоб туманидаги «Агро-Нокио» фермер хўжалиги билан тумандаги «МТП» давлат акциядорлик жамияти ўртасида ҳам худди шундай ҳолат юзага келган. Томонлар ўртасида тузилган контрактация шартномасига мувофиқ фермер хўжалиги акциядорлик жамиятига 140788 сўмлик тўловни олдиндан амалга оширган. Шунга қарамай жамият томонидан фермер хўжалигига ҳеч қандай хизмат кўрсатилмаган. Шу сабабли фермер хўжалиги манфаатини ҳимоя қилиш мақсадида хўжалик судига даъво аризаси киритилди.

Кези келганда шуни таъкидлаш лозимки, кўпгина фермер хўжаликлари раҳбарларида ҳуқуқий саводхонлик даражаси анча паст. Уларнинг аксарияти давлатга пахта, ғалла етказиб бериш юзасидан тайёрлов идораларининг контрактация шартномалар бўйича мажбуриятларини лозим даражада бажармаган. Оқибатда фермер хўжаликларига нисбатан даъво қўзғатилиб, улардан берилган бўнакларнинг маҳсулот билан қопланмаган қисми бўйича қарздорликни ундириш ва топширилган ғалла қийматидан 25 фоиз жарима тўлаш мажбурияти белгиланган. Масалан, косонлик фермер Ўткир Авазов бу йилги ғалла топшириш бўйича шартномавий режани бажара олмаган. Бунга сув ва ўғитни ўз вақтда ололмагани сабаб бўлган.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, ҳар бир фуқаро ўз ҳуқуқи ва мажбуриятини яхши билиши шарт. Ана шундагина ҳеч қандай хатоликка ўрин қолмайди. Зеро, қонунга амал қилган киши ютқазмайди ҳам, алданмайди ҳам. Шу маънода шартнома мажбуриятларини бажариш ҳар иккала томоннинг манфаатига хизмат қилади. Буни ҳеч қачон унутмаслик лозим.

Норқувват ЯНГИБОЕВ,
Қашқадарё вилояти адлия бошқармаси бошлиғи

Muloqot

КЕЛИШУВГА БОҒЛИҚ

— Қўшни уйда яшайдиган ёлғиз ва кекса қўшнимизнинг ҳолидан хабар олиб турардик. Кейинчалик у умрбод таъминлаш шарти билан уйини менга васият қилиб қолдирди. Бироқ у вафот этгач, бошқа туманда яшайдиган жияни уйга эгалик ҳуқуқини даъво қилмоқда. У умрбод таъминлаш шарти билан тузилган шартномани бекор қилдирмоқчи эканини айтди. Айтинг-чи, қандай ҳолатда ушбу шартнома бекор қилинади?

Д.ЖАМОЛИДДИНОВ,
Пискент тумани

— Фуқаролик кодексининг 533-моддасида умрбод таъминлаш шарти билан уй-жой (квартира)ни бошқа шахсга бериш шартномасини ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақида сўз юритилган. Ушбу моддага асосан, агар уй-жой (уйнинг бир қисми), квартирани олувчи умрбод таъминлаш шарти билан уй-жой (квартира)ни бошқа шахсга бериш шартномаси бўйича ўз мажбуриятларини бажармаса, бошқа шахсга берувчи таъминотни вақти-вақти билан ҳақ тарзида тўлаб туришга алмаштиришни ёки шартномани бекор қилишни талаб қилиши мумкин.

Агар олувчининг моддий аҳволи ўзига боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра бошқа шахсга берувчига шартлашилган таъминотни бера олмайдиган даражада ўзгарса ёки бошқа шахсга берувчи меҳнат қобилиятини тикласа, умрбод таъминлаш шарти билан уй-жой (квартира)ни бошқа шахасга бериш шартномаси олувчининг талабига кўра бекор қилиниши мумкин.

Умрбод таъминлаш шарти билан уй-жой (квартира)ни бошқа шахсга бериш шартномаси ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларида назарда тутилган асослар бўйича бекор қилинадиган тақдирда уй (уйнинг бир қисми), квартира бошқа шахсга берувчига қайтарилиши лозим.

Умрбод таъминлаш шарти билан уй-жой (квартира)ни бошқа шахсга бериш шартномаси бошқа шахсга берувчининг талабига кўра бекор қилинган тақдирда олувчи шартнома амалда бўлган вақтда бошқа шахсга берувчини таъминлаш ва уйни, (уйнинг бир қисмини) квартирани сақлаб туришга қилган харажатларини қоплашни талаб қилишга ҳақли.

АШЁВИЙ ДАЛИЛ НИМА?

Бундан 9 ой аввал оғзаки битим асосида «Жигули» автомашинасини сотиб олган эдим. Яқинда суддан мазкур автомашина эгаси уни ўғирлаб сотгани аниқлангани ҳақида маълум қилишди. Ўғирлик ашёси бўлган автомашина жиноят қуроли деб топилиб, мусодара қилингандан сўнг давлат тасарруфига ўтказилар эмиш. Энди автомашинани топшираманми?

Т.РЎЗИЕВ,
Зомин тумани

— Ҳа, сиз автомашинани топширасиз. Чунки Жиноят процессуал кодексининг 157-моддасига мувофиқ, жиноят иши учун аҳамиятга молик нарса ва ҳужжатларнинг айнан кимда ва қаерда экани маълум бўлиб, уларни қидиришнинг ҳожати бўлмаса, суриштирувчи, терговчи ва суд уларни олиб қўйишга ҳақли.

Сиз сотиб олган «Жигули» автомашинаси ашёвий далил ҳисоблангани боис ЖПКнинг 207-моддасига асосан у жиноят ишига қўшиб қўйилади. Ушбу моддага мувофиқ, нарсани ашёвий далил деб эътироф этиш ва уни жиноят ишига қўшиб қўйиш тўғрисида суриштирувчи, терговчи қарор, суд эса ажрим чиқаради. Мазкур қарор ёки ажримда ашёвий далилни ишда қолдириш ёки уни сақлаш учун топшириш масаласи ҳам ҳал этилади.

Агар олди-сотди шартномаси ёзма равишда тузилганида, сиз қонуний ҳақ-ҳуқуқингизни талаб қилишингиз мумкин эди.

ДАЪВО ФУҚАРОЛИК СУДИГА ТАҚДИМ ЭТИЛАДИ

Яқин қариндошларимдан бири турар жойдан фойдаланиш ҳуқуқини йўқотган эди. Айтинг-чи, турар жойдан фойдаланиш ҳуқуқини йўқотган деб топиш тўғрисидаги даъво аризалари қандай тартибда тақдим этилади?

Ғ.САФАРОВ,
Бўка тумани

— Бундай даъво аризалар квартира (уй) қаерда жойлашган бўлса, ўша ҳудуддаги фуқаролик ишлари бўйича судга тақдим этилади.

Икки нусхадаги даъво аризасига турар жой мулк қилиб олинганлиги тўғрисидаги нотариал тасдиқланган ва уй-жойларни ҳисобга олиш ва назорат қилиш инспекциясида рўйхатдан ўтказилган шартнома нусхаси, квартиранинг (уйнинг) собиқ эгаси ва унинг оила аъзолари мазкур жойда яшамаётганлиги (улар жўнаб кетган вақтини кўрсатган ҳолда) ҳамда турар жойнинг янги эгалари шу жойда яшаётганлиги тўғрисида камида уч киши имзолаган, лозим даражада расмийлаштирилиб, фуқаролар йиғини муҳри билан тасдиқланган далолатнома, жавобгар Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига жўнаб кетганлигига оид ҳужжатлар илова қилинади. Агар жавобгар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлса, у шахсан ёки вакиллари орқали суд мажлисида иштирок этиши зарур.

Даъво тақдим этилганлик учун тегишли миқдорда давлат божи тўланади.

МОДДИЙ ТАЪМИНОТ БЕРИШ ТАРТИБИ

Кейинги вақтда оилавий келишмовчилик туфайли хотиним билан тез-тез жанжаллашиб қолаяпмиз. Бунинг устига хотиним ўртадаги никоҳни бекор қилиш ниятида. Мен бу масала юзасидан ҳуқуқшуносга учрашганимда, у никоҳ бекор бўлгач, мен хотинимга моддий таъминот бериб туришимни айтди. Айтинг-чи, мен хотинимга қанча миқдорда алимент тўлашим мумкин? Бундан ташқари, қандай ҳолларда моддий таъминот беришдан озод бўлиш мумкин?

И.ШОКИРОВ,
Нарпай тумани

— Оила кодексининг 119-моддасида эр-хотин (собиқ эр-хотин)дан суд тартибида ундириладиган алимент миқдори ҳақида сўз юритилган. Мазкур моддага мувофиқ, эр-хотин (собиқ эр-хотин) ўртасида алимент тўлаш тўғрисида келишув мавжуд бўлмаган ҳолларда эр ёки хотинга (собиқ эр ёки хотинга) суд тартибида ундириб бериладиган алимент миқдори суд томонидан эр ёки хотиннинг (собиқ эр ёки хотиннинг) моддий ва оилавий аҳволини ҳамда тарафларнинг эътиборга лойиқ бошқа манфаатларини эътиборга олиб, ҳар ойда пул билан тўланадиган қатъий миқдорда белгиланади. Бироқ бу миқдор қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам иш ҳақининг учдан бир қисмидан кам бўлмаслиги лозим.

Иккинчи саволингизга ҳам Оила кодексининг 120-моддаси асосида жавоб бериш мумкин. Ушбу моддага биноан суд қуйидаги ҳолларда:

— агар эр-хотин никоҳда қисқа вақт мобайнида бўлган бўлса;

— агар ўз таъминоти учун маблағ тўланиши талаб қилаётган эр ёки хотиннинг нолойиқ хулқ-атвори туфайли никоҳдан ажратилган бўлса;

— агар ёрдамга муҳтож эр ёки хотиннинг меҳнатга лаёқатсиз бўлиб қолиши унинг спиртли ичимликларни, гиёҳвандлик воситаларини, психатроп моддаларни суиистеъмол қилиши ёки қасддан жиноят содир этиши оқибатида юз берган бўлса, эр (хотин)ни ёрдамга муҳтож меҳнатга лаёқатсиз хотин (эр)га таъминот бериш мажбуриятидан озод қилиши ёхуд бу мажбуриятни муайян муддат билан чеклаб қўйиши мумкин.

Саволларга ҳуқуқшунос Саломат НИЁЗОВА жавоб берди.

ЎМАРИЛГАН ЎҒИТ

Яхши озуқа ерга ҳам, экинга ҳам қувват беради. Шу боис миришкор деҳқонларимиз қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштиришда озиқлантириш ҳамда парваришлаш ишларини ўз вақтида ва меъёрида бажариб, баракали ҳосил кўтаришга ҳаракат қилади. Бироқ биргина деҳқону ишчилар саъй-ҳаракатлари билан кўзланган самарага эришиш қийин. Чунки агротехник тадбирларни амалга ошириш чоғида қишлоқ хўжалигини етарли равишда минерал ўғитлар билан таъминлаб туриш талаб этилади.

Президентимизнинг 2005 йил 23 декабрдаги **«2006 йилда қишлоқ хўжалигини минерал ўғитлар билан таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»**ги қарори айнан ушбу талаблардан келиб чиқиб қабул қилинган эди. Таъкидлаш жоизки, шу кунга қадар мазкур қарорда белгилаб берилган вазифалар ижроси юзасидан жойларда бир қатор ижобий ишлар амалга оширилди. Яқинда Республика Бош прокуратураси томонидан ушбу қарор ҳамда шу йўналишдаги бошқа қонунлар ижроси таъминланиши аҳволи таҳлил этилганда бу борада хато ва камчиликларга йўл қўйилаётгани ҳам аниқланди.

Маълумки, «Ўзкимёсаноат» Давлат акциядорлик компанияси мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги учун минерал ўғитлар ишлаб чиқариш, етказиб бериш, сақлаш ва тарқатиш фаолиятини амалга оширади. Эътироф этиш ўринлики, компания бу йўналишдаги ишларни юқори даражада ташкил этиб, самарали натижаларга эришмоқда. Аммо «Ўзкимёсаноат» тизимидаги айрим корхоналар фаолиятида қонунбузилиш, суиистеъмолчилик ҳоллари ҳам содир этилаяпти. Жумладан, уч нафар қонунбузар — Андижон вилояти «Қишлоқхўжаликкимё» акциядорлик жамияти Қўрғонтепа тумани филиали омборхонаси ходими Т.Қирғизов, шу тумандаги «Намуна» ширкат хўжалиги омборчиси И.Нажмиддинов ҳамда фуқаро О.Бобохонов ўзаро жиноий тил бириктириб, умумий қиймати 1 миллион 200 минг сўмлик 5700 килограмм «карбомид» минерал ўғитини сохта ҳужжат билан ширкат хўжалигига чиқим қилиб, ўзлаштириш йўли билан талон-тарож қилишган.

Ушбу акционерлик жамиятининг Марҳамат тумани филиали омбор мудири И.Акбаров омборда сақланаётган 5 минг 3 килограмм миқдордаги 748 минг 134 сўмлик минерал ўғитни ўз манфаати йўлида ўзлаштирган. Қинғир ишдан «ўрнак» олган шу оборхона қоровули

Taassuf

И.Мамашарипов ҳам жорий йилнинг 21 март куни ярим тунда омборхона эшигини бузиб, 8 қопга жойланган 103 минг 609 сўмлик минерал ўғитини ўмариб, яшириб қўйган.

Худди шундай жиноий ҳаракатлар Самарқанд вилояти «Қишлоқхўжаликкимё» акциядорлик жамиятининг Самарқанд тумани филиали ҳамда Сурхондарё вилояти «Қишлоқхўжаликкимё» акциядорлик жамиятининг Қумқўрғон тумани филиали омборхоналарида ҳам содир этилгани аниқланди.

Кўриниб турибдики, юқоридаги ҳолатларда ҳаром луқма топиш илинжидаги кимсалар ўз вазифасини суиистеъмол қилиб, жиноий қилмишга қўл урган. Энг ёмони, бундай қинғир ишлар оқибатида фақат корхонагина зиён кўрмайди, балки аҳолининг ризқи кесилади. Чунки заминимизда етиштирилаётган ҳар бир неъмат эл дастурхонини безайди, одамларимизнинг қорнини тўйғизади.

Талон-тарож қилиш йўли билан минерал ўғитларни ўзлаштирган жиноятчи шахслар кимёвий моддаларни асосан шу ҳудудада фаолият юритувчи фермер хўжаликларига арзон-гаровга пуллашга ҳаракат қилишган.

Аммо бундан ҳам ёмони, ўғитларни сақлаш ва қўриқлашда ва эътиборсизликка йўл қўйилаётгани оқибатида кимёвий озуқалар фуқаролар қўлига ўтиб, ўз навбатида улар қўшни давлатлар ҳудудига ноқонуний равишда олиб ўтишга уринишмоқда.

Масалан, Наманган вилояти, Учқурғон туманида яшовчи фуқаро М.Шарипов 600 килограмм, У.Сайдуллаев эса 300 килограмм минерал ўғитни сотиш мақсадида айланма йўллар орқали қўшни Қирғизистон Республикаси ҳудудига олиб ўтиш чоғида қўлга олинган.

Юртимиз иқтисодиёти тараққиёти аграр соҳа ривожи билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Қолаверса, минерал озуқаларга мамлакатимизнинг ўзида ҳам талаб катта. Шу боис қишлоқ хўжалигини минерал ўғитлар билан таъминлаш, уларни ишлаб чиқариш, ташиш ва сотишни назорат қилишга доир Президентимиз, ҳукуматимиз қарорлари қабул қилинаяпти.

Демак, юқоридаги ҳолатлар шуни тақозо этаяптики, келгусида бу соҳада олиб борилаётган назоратни янада кучайтириш лозим.

Ў. АБДУРАСУЛОВ,
ҳуқуқшунос

Faoliyat

Халқимиз осойишталигини, жамиятда қонун устуворлигини таъминлаш, жиноятчиликка қарши кураш, унинг олдини олишдек долзарб вазифалар милиция нозирлари зиммасига катта масъулият юклайди. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш идоралари ва жамоатчилик билан доимий ҳамкорликда иш олиб борадиган нозир ва посбонлар хизмати фақат бу билан чекланмайди. Аҳоли орасида ҳуқуқий билим ва маданиятни кенг тарғиб-ташвиқ қилиш, бу ишларни ташкил этиш ҳам уларнинг жонкуярликлари, фаолликлари туфайли амалга ошади.

ОСОЙИШТАЛИГИМИЗ ТАЯНЧИ

Таъкидлаш жоизки, осойишталигимиз посбонларидан талаб этиладиган бу каби муҳим вазифалар осонликча амалга ошмайди. Касби ва хизмат бурчига чин дилдан ихлос қўйган, синчков, фуқаролар билан хушмуомалали нозирлар ҳамиша эл билан чиқишиб, вазифасини кўнгилдагидек адо этади. Бу борада жойлардаги милиция «Таянч пункт»лари, профилактика нозирлари ва жамоатчилик асосида уларга кўмаклашаётган посбонларнинг осойишталигимиз йўлидаги хизматлари катта. Айни пайтда Хоразм вилоятида бир юз тўқсонта ана шундай «Таянч пункт»лари фаолият кўрсатиб келаётир.

Осойишталик посбонларига қўйилаётган талаблар вилоят ички ишлар бошқармаси ва унинг шахсий таркиб жанговарлигини таъминлаш маркази раҳбариятининг доимий диққат марказида турибди. Жанговарлик Марказида мунтазам ўқув-йиғин машғулотлари ташкил этиб борилади. Президентимиз Ислом Каримовнинг **«Ички ишлар идоралари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»** қабул қилган Фармони бу борада дастуриламал қилиб белгиланган. Вазирлар Маҳкамасининг **«Жиноятчиликка қарши курашда Ички ишлар вазирлиги профилактика хизмати ролини кучайтириш тўғрисида»**ги қарорида эса, ходимларнинг жамоат тартибини сақлаш, аҳоли хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги тайёргарлигини янада ошириш назарда тутилган. Эътиборли жиҳати шундаки, марказ бу соҳада вилоятдаги бошқа идора ва ташкилотлар билан ҳам изчил ҳамкорликни йўлга қўйган. Ўқув йиғинларда адлия, суд, прокуратура, фавқулодда вазиятлар идоралари раҳбарлари ва етакчи ходимлари маърузалар қилишади. Яқинда ана шундай учрашувлардан бири жиноят ишлари бўйича вилоят суди раиси Султонмурод Хўжамуродов иштирокида ўтказилди. Йиғин қатнашчилари ўзларини қизиқтирган саволларга жавоб олдилар.

Бундай тадбирлар касбий малака ва маҳоратни оширади. Зеро, ўз хизмат вазифасини мукаммал адо этиш учун ҳар бир ходим доимий равишда изланиши, малакасини ошириб бориши, қонунчилигимиз тамойилларини пухта ўзлаштириши лозим. Касбий етуклик, хизмат соҳасидаги ютуқ ва муваффақиятлар, жасорат, шижоат намуналари, аввало, тинимсиз ўқиш ва чиниқиш жараёнларидан бошланади.

Абдулла СОБИРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Tahlil ko`zgusi

МЕЗОН ДАРАЖАСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Хўжалик судига асосий қарз ва пеняни ундиришни сўраб даъво аризалари киритилганидан сўнг «Зафаробод пахта тозалаш корхонаси» очиқ турдаги акциядорлик жамияти раҳбарлари ҳаракатга тушиб қолишди. Иш судда кўриладиган кунга қадар фермер хўжаликларига тўланиши лозим бўлган пахтанинг 80 фоизли тўлови тўлиқ амалга оширилди. Агар бу иш вақтида бажарилганда адлия бошқармаси ходимларининг қимматли вақти тежалган, фермер хўжаликлари эса маҳсулот ҳақини ўз вақтида олиб, кам-кўстларини бутлаган, ишини ривожлантириш ҳаракатини кўрган бўларди.

Мамлакатимизда фуқароларнинг тинч, осойишта, фаровон турмуш кечиришини таъминлайдиган, Конституция ва қонунларга асосланган ҳуқуқий — демократик давлат, адолатли фуқаролик жамияти барпо этилишида суд ҳокимиятининг хизмати беқиёс. Судьялар мустақил ва улар фақат қонунга бўйсунади. Судьяларнинг одил судловни амалга ошириш борасидаги фаолиятига бирон-бир тарзда аралашишга йўл қўйилмайди. Шу ўринда вилоят хўжалик суди томонидан шу йилнинг 20 апрелида кўрилган еттита иш юзасидан чиқарилган ҳал қилув қарорлари ҳақида сўз юритишни лозим топдик. Таъкидлаш жоизки, бу билан суднинг ушбу қарорларини тўғри ёки нотўғри, дейиш фикридан тамомила узоқмиз. Бундай баҳолаш ваколатига эга ҳам эмасмиз. Бироқ жавобгар тарафдан пеня ундириш масаласида баъзи мулоҳазаларимиз борки, уларни ўртага ташлаш ниятидамиз.

Гап шундаки, суд «Нужум» фермер хўжалиги фойдасига жавобгардан ундириш сўралган пенянинг 50 фоизини қаноатлантириб, қолган қисмини рад этган, «Боғишамол» фермер хўжалигига 30, «Жулибек» фермер хўжалигига 20, «Қоранисо» фермер хўжалигига 15, «Жасур» фермер хўжалигига сўралган пенянинг 10 фоизи қаноатлантирилиб, қарор чиқарилган. «Асил бобо» фермер хўжалигига 5 фоиз пеня ундириб берилган бўлса, «Муҳим» фермер хўжалигига ундиришга қарор қилинган пеня атиги 1 фоизни ташкил этади.

Албатта, суд ишни кўриш пайтида томонлар вакилларининг кўрсатмаларини эшитиб, уларнинг важларини таҳлил қилиб, қанча пеня ундириш зарурлигини ўзи ҳал қилади. Аслида ҳам шундай, бошқача бўлиши мумкин ҳам эмас. Агар ҳал қилув қарорларига назар солсангиз, асосий қарз ва ундан келиб чиққан пеня қисмини ҳисобга олмаганда мазмун бир хил. Суд тўловни амалга оширганлиги учун Хўжалик процессуал кодексининг 86-моддаси, 6-бандига асосан даъво талабидан асосий қарз суммасини ундириш бўйича иш юритишни тугатган.

Бундан ташқари, ҳал қилув қарорларида жавобгар тараф пеняни ундириш юзасидан эътирозномасида корхонанинг молиявий аҳволи ёмонлиги, бюджет ва боқиманда қарздорлиги ҳамда бошқа ташкилотлардан жуда катта қарзи мавжудлиги қайд этилган. Даъвогарни пеня миқдорини тўғри ҳисоблаган бўлса-да, қарздорликни ундириш чорасини вақтида кўрмаганликда айблаган. Фуқаролик кодексининг 335 ҳамда 326-моддаларини қўллаб, даъво қилинган пеняни қисман қаноатлантирган ва ҳал қилув қарори чиқарган.

Шу ўринда бир савол туғилади: ҳал қилув қарорларида мазмун бир хил бўлса, нега бировга даъво қилинган пенянинг 50 фоизи ундирилдию, бошқасига 1 фоизи? Пеня ундиришда бундай нотенгликка қандай асос бор?

Республика Олий хўжалик суди Пленумининг 2002 йил 4 мартдаги **«Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги қонунини хўжалик судлари амалиётида қўллашнинг айрим масалалари ҳақида**»ги 103-сонли қарорида шундай тушунтириш берилган. Қарорнинг 12-бандида, жумладан, шундай дейилган: «**Пенянинг миқдори шартнома баҳосига эмас, балки бажарилмаган мажбуриятлар суммасига (тўланмаган ёки кечиктирилган тўлов, бажарилмаган ишлар, хизматлар суммаси)нисбатан фоиз миқдорида ҳисобланади**».

Агар шундай бўладиган бўлса, «Муҳим» фермер хўжалиги корхонага 261,6 тонна пахта етказиб берган. Пахта хомашёсининг 80 фоизли тўлов пули 54 миллион 513 минг 300 сўмни ташкил этади. Корхона билан фермер ўртасида ҳисоб-китоб қилинганда акциядорлик жамияти 80 фоизли тўловдан 20 миллион 991 минг сўм асосий қарзи бор эди. Ана шу тўлов амалга оширилмаган асосий қарзнинг қонунда даъвогар фойдасига ундирилиши мумкин бўлган 50 фоиз пеня қисми 10 миллион 495 минг 500 сўмни ташкил этади. Суд томонидан пеняни 104 минг 955 сўмга қаноатлантирилгани 10 миллион 495 минг 500 сўмнинг бир фоизи демакдир.

Шу ўринда фикримизни исботлаш учун Олий хўжалик суди Пленуми 103-сонли қарорининг 13-бандини айнан келтирамиз: **«Судлар неустойка (пеня, жарима) миқдорини аниқлашда шартноманинг қайси банди талаблари қанчалик даражада бузилганлиги тарафлар тақдим этаётган ҳисоб-китобларда қайси давр учун ва қанча миқдорда жавобгарлик кўзда тутилаётганлигини, у қайси қонун ёки шартноманинг бандига асосан белгиланганлигини асослантиришлари, зарур ҳолларда неустойканинг ҳисоб-китобини қайта ҳисоблаб чиқишлари, тарафларнинг талаби билан мутахассисларни ҳисоб-китобларни аниқлаш учун жалб этишлари, экспертиза тайинлашлари лозим»**.

Шу ўринда судлар **«... қайси қонун ёки шартноманинг бандига асосан белгиланганлигини асослантиришлари»** деган жумлага эътибор беринг. Бундай деганимиз боиси тарафлар ўртасидаги шартнома **«Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»**ги қонун, Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 4 сентябрдаги 383-сонли қарорининг 1 иловаси билан тасдиқланган юқорида номи зикр этилган Низом талабларидан келиб чиқиб тузилган. «Зафаробод» пахта тозалаш корхонаси» очиқ турдаги акциядорлик жамияти билан фермер хўжаликлари ўртасидаги «Пахта хомашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича контрактация шартномаси»нинг 5.3-бандида маҳсулот ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун жавобгар тараф ҳар бир кечиктирилган кун учун тўлов суммасининг 0,4 фоизи миқдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорида пеня тўлаш белгилаб қўйилган.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, суд қарорларидаги пеня ундириш миқдоридаги тафовутлар бу борада ўз ечимини кутаётган муаммолар мавжудлигини кўрсатади. Бу эса ана шу масала билан боғлиқ қонун меъёрларини такомиллаштиришни тақозо этади.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Qonun ijodkorligi

МУСТАҲКАМ ҲУҚУҚИЙ АСОС

оммавий ахборот воситалари тараққиётига хизмат қилади

(Давоми.Боши биринчи бетда)

Маълумки, оммавий ахборот воситасининг фаолият юритишида унинг устави асосий қоида ҳисобланади. Бу масалада баҳсларга сабаб бўлган ҳолат, яъни устав оммавий ахборот воситасига тегишли бўладими ёки унинг таҳририятигами, деган масалага ойдинлик киритилиб, алоҳида моддада «таҳририят устави» қатъий белгилаб қўйилди. Рўйхатдан ўтганлик тўғрисидаги гувоҳноманинг бекор қилиниши қоидалари алоҳида моддада акс эттирилди. Оммавий ахборот воситаси таҳририятининг мақомини белгиловчи янги модда киритилди. Алоҳида модда сифатида оммавий ахборот воситаси муассисининг ҳуқуқий мақоми кўрсатиб берилди.

Янги қонунда биринчи марта даврий матбаа нашрининг электрон тури даврий матбаа нашрини тарқатиш усулларидан бири эканлиги инобатга олиниб, алоҳида моддада қоида сифатида белгилаб қўйилди. Оммавий ахборот воситасини рўйхатдан ўтказмасдан тарқатиш тартибларига доир қоида ҳам кенгайтирилди. Бу оммавий ахборот тарқатиш билан шуғулланадиган субъектларга кенг имкониятлар яратади, жамият турли ахборотларни ҳар қандай воситалардан эркин ва ўз вақтида олиш имкониятига эга бўлади.

Қабул қилинган қонунда раддия бериш ва жавоб қайтариш ҳуқуқи янада кенгайтирилди ва унга нисбатан қўйиладиган талаблар белгиланди. Амалдаги қонунда оммавий ахборот воситалари бозорини монополлаштиришга йўл қўйилмаслиги кўрсатилган бўлса-да, унинг тамойиллари ва монопол даражаси белгиланмаган эди. Қонунда ахборот бозорида монополлаштиришга йўл қўймаслик ва унинг олдини олиш учун мавжуд меъёр кенгайтирилди.

Шунингдек, янги қонунга оммавий ахборот соҳасидаги халқаро ҳамкорлик, деган алоҳида модда ҳам киритилди. Бу меъёр оммавий ахборот воситаларининг халқаро доирада фаолият юритишлари учун имкониятлар яратади.

Оммавий ахборот воситалари соҳасида эркинлаштириш сиёсатининг олиб борилаётгани, уларнинг мустақиллигини таъминлаш, ташқаридан ўзбошимчалик ва турли аралашувларнинг олдини олиш мақсадида ахборот воситасини чиқаришни тугатиш ёки тўхтатишга нисбатан янги талаблар қўйилмоқда. Ана шу талаблардан келиб чиқиб, янги қонунда биринчи марта оммавий ахборот воситасини муассис ва суд томонидан тугатиш ёки тўхтатишнинг янги қоидалари белгиланди. Ушбу қоидаларга кўра, суд томонидан оммавий ахборот воситасининг тугатилиши тўғрисидаги қарорнинг чиқарилишига қонун ҳужжатлари талабларининг таҳририят томонидан доимий бузиб келингани бўйича рўйхатдан ўтказувчи идоранинг даъвоси, муассис ёки бош муҳаррир (муҳаррир) номига рўйхатдан ўтказувчи идора томонидан муқаддам ёзма огоҳлантириш киритилгани, шунингдек, суднинг ушбу оммавий ахборот воситасини тўхтатиш ҳақидаги қарорининг бажарилмагани асос бўлиши белгилаб қўйилди.

Бизнингча, ушбу қонун мамлакатимизда оммавий ахборот соҳасида олиб борилаётган давлат сиёсатининг қонунлар орқали мустаҳкамланишига, оммавий ахборот воситаларининг ўз вазифаларини амалга оширишларидаги ҳуқуқий кафолатларини кенгайтириш учун етарли ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилади.

Юқорида баён этилган фикрлардан келиб чиқиб, қабул қилинган қонунда қуйидагиларга алоҳида эътибор қаратилганини таъкидлаш жоиз:

— қонун оммавий ахборот воситаларининг ташкил этилиш ва фаолият юритишга кенг имкониятлар берадиган янги қоидалар билан бойитилди;

— Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарида таъсис этилган, бироқ Ўзбекистон Республикасида чиқариладиган ва (ёки) тарқатиладиган оммавий ахборот воситаларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини қонуний жиҳатдан тартибга солишга қаратилган қоидалар белгиланди;

— оммавий ахборот воситаларини рўйхатдан ўтказиш, таъсис этиш, тарқатиш жараёнлари қонуний жиҳатдан либераллаштирилди ва соддалаштирилди;

— бирон-бир шахснинг оммавий ахборот воситалари бозорида монополия мавқеига эга бўлишининг олдини олиш мақсадида монополия мавқеларининг тамойиллари ўрнатилди ва бошқалар.

Хуллас, ушбу қонун мазкур соҳага доир барча қонунларнинг асоси бўла олади. Унда, Конституцияга мувофиқ, цензурага йўл қўймаслик, жамият, шахс ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлашга хизмат қилувчи ахборот ҳақида, ижодий рақобатнинг юзага келиши яхлит бир тизим сифатида берилган.

Олимжон ЎСАРОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати

Кўркамлик

Tahlil va saboq

МАСЪУЛИЯТ ҲИССИ

Агар ёдингизда бўлса, газетамизнинг шу йил 23 май сонида ***“Қонунни билган қоқилмайди”*** сарлавҳали мақола чоп этилганди. Мақолада турли вилоятларда истиқомат қилаётган уч нафар фуқаронинг шикоят-аризаларини таҳлил қилиб берган эдик. Жумладан, Тошкент вилояти, Бўстонлиқ тумани, “Сойлиқ” қишлоғида яшовчи муштарий Абдушукур Мирзахметов ўз аризасида “Сойлиқ” ширкат хўжалигида ўтказилган тендерда нохолисликка йўл қўйилгани ҳақида ёзган эди. Яқинда ана шу мақола юзасидан Тошкент вилоят прокурорининг биринчи ўринбосари, адлия катта маслаҳатчиси Б.Хўжаевнинг имзоси билан жавоб мактуби олдик. Қуйида ана шу жавоб хатидан қисқагина кўчирма келтириб ўтамиз.

“...Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг Ер кодексини татбиқ қилишда суд амалиётида вужудга келадиган айрим масалалар тўғрисида”ги 2006 йил 3 февралдаги қарорининг 4-бандига кўра, ваколатли орган ва мансабдор шахсларнинг ер муносабатларига доир қарорлари ва ҳаракатлари устидан берилган шикоятлар ФПКнинг 26-29-бобларида назарда тутилган давлат органлари ва бошқа органлар, шунингдек, мансабдор шахсларнинг хатти-ҳаракатлари устидан берилган шикоят ва аризалар бўйича иш юритиш тартибида кўрилади.

Мазкур Пленум қарорининг 20-банди 2-қисмига кўра, фермер хўжалиги барпо этиш учун талабгорларни танлаш ва танлов ўтказиш бўйича комиссия юридик шахс ҳисобланмайди ва унинг қарори ҳамда хатти-ҳаракатлари устидан шикоят берилмайди.

Бундай ҳолатда суд томонидан иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатлар тўлиқ аниқланмай, гарчи тендер комиссиясининг хулосасига нисбатан берилган даъво ва аризалар судга тааллуқли бўлмаса-да, ишни даъво тартибида кўриб чиқиб, хатоликка йўл қўйилган...

Қайд этиб ўтилган қонунчилик нормаларидан келиб чиқиб, суднинг мазкур ҳал қилув қарорига нисбатан 2006 йил 29 май куни Тошкент вилояти прокуратураси томонидан кассация тартибида протест келтирилди”.

Албатта, газетада чоп этилган ҳар бир мақолага мутасадди ташкилотларнинг эътибор бериши ва белгиланган муддатда таҳририятга жавоб мактуби ёзиши яхши. Чунки ҳуқуқ-тартибот идораларининг ҳам, шунингдек, таҳририятнинг ҳам мақсади бир. Яъни, юртимизда барпо этилаётган ҳуқуқий-демократик жамият қурилишига ўз ҳиссасини қўшиш.

Мақоламиз аввалида таъкидлаб ўтганимиздек, таҳририят хатжилдига келиб тушаётган барча шикоят-аризаларни газета саҳифаларида чоп этишнинг имкони йўқ. Шунинг учун ҳам айрим шикоят хатлари тегишлилиги бўйича ваколатли идораларга юборилади. Таҳририятга Қашқадарё вилояти, Деҳқонобод туманидан шикоят мактуби йўллаган муштарий А. Эшқувватов ҳам тендер жараёнида ўзининг ҳақ-ҳуқуқлари бузилгани ҳақида ёзган эди. Таҳририят ушбу аризани тегишлилиги бўйича Қашқадарё вилоят прокуратурасига жўнатганди. Қуйида ана шу аризага Қашқадарё вилоят прокурори, адлия катта маслаҳатчиси Э.Жўраевнинг жавоб мактубини эътиборингизга ҳавола этамиз.

“Эшқувватов Абдурашид Ашур ўғли” фермер хўжалиги раҳбари А.Эшқувватовнинг таҳририятга йўллаган мурожаатига асосан вилоят хўжалик судида унинг даъво аризаси бўйича кўрилиб ҳал этилган 18-0604/3218-сонли хўжалик иши бўйича чиқарилган қарорларнинг қонунийлиги вилоят прокуратураси томонидан ўрганиб чиқилди.

Аниқланишича, савдо-саноат палатаси вилоят бошқармасининг Деҳқонобод туман “Эшқувватов Абдурашид Ашур ўғли” манфаатига, жавобгарлар – Деҳқонобод туман ҳокимлиги, Деҳқонобод туманида фаолият юритаётган “Ўзбеков Мухтор” фермер хўжалигига нисбатан туман ҳокимининг 19.02.2004 йилдаги Х-255/2-сонли қарорини 606-контурдан ер ажратиш қисмини ҳақиқий эмас деб топиш ва унга ўзгартириш киритиш мажбуриятини юклаш ҳақидаги хўжалик иши вилоят хўжалик судида 02.05.2006 йилда кўрилиб, даъвогарнинг даъвосини тўлиқ рад этиш ҳақида ҳал қилув қарори чиқарилган.

Мазкур хўжалик иши бўйича чиқарилган ҳал қилув қарорининг қонунийлиги вилоят прокуратурасида ўрганилиб, ҳал қилув қарори устидан апелляция тартибида протест келтирилди”.

(Давоми тўртинчи бетда)

Mushohada

МАЪНАВИЯТ КЎЗГУСИ

Ҳар бир инсоннинг салоҳияти, ҳар бир халқнинг маънавий олами, тарихи унинг тили воситасида ифода этилади. Инсоният тафаккурининг юксак нуқтаси, энг теран билимлар ва эҳтиросли кечинмалар лисоний ифода орқали одамларга етказилмас экан, буларнинг барчаси мавҳум ва сирли ҳолича қолиб кетаверади. Тил аждодларни ҳозирги авлод билан, ўтмишни келажак билан боғлаб туради. Донишмандлар таъкидлаб айтганидек, тил – миллатнинг қалби, қиёфаси, тил – кўнгилнинг ва тафаккурнинг қайноқ уммонидир.

Тараққиёт сари юз бурган мамлакатимизда она тилимизнинг софлиги, бундан-да равнақ топиши йўлида изчил ва кўламли ишлар амалга оширилмоқда.

1989 йилнинг 21 октябрида Давлат тили ҳақида қонун қабул қилиниши она тилига ҳурмат ва эътибор масаласида кескин бурилиш нуқтаси бўлди. **«Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши ҳар кимнинг ўз ота-онаси қўйган исм билан чақирилишидек табиий бир ҳолдир,** – деган эди Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов қонун лойиҳаси муҳокамасида. – **Модомики, тил – миллатни бирлаштирувчи куч, миллий тараққиёт кўзгуси, барҳаёт авлоднинг келажак наслларга қолдирадиган маънавий бойлиги экан, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши мана шу кутлуғ мақсадларга хизмат этади»**.

Ҳақиқатан ҳам, мазкур қонунга мувофиқ тилимизнинг мавкеи, қадр-қиммати жой-жойига қўйилди, унутилган тарихий жой номлари қайта тикланди, тилимизга зўрма-зўраки киритилган кўпдан-кўп терминлар унинг луғавий хазинасидаги соф сўз ва муносиб атамалар билан алмаштирилди.

Шу билан бирга, қадимий тарихимизни, бебаҳо маънавий меросимизни ўрганиш ва ўзлигимизни таниш имкони туғилди. Буни биргина мисол воситасида яққол кўриш мумкин. Самарқанду Бухорода, Хоразмнинг қадимий қалъа-шаҳарларида қанчадан-қанча маҳаллалар бор. Уларнинг номи шаҳарларимиз маданиятининг ривожланиш тарихини ўзида ифода этади. Бугун ана шу қадимий номлар бу шаҳарларга чирой бағишлаб, тарихдан ҳикоя қилиб турибди.

Тошкент маҳаллаларини кўз олдингизга келтиринг. Қўштут, Ўқчи, Заргарлик, Парчабоф, Пичоқчи, Чақичмон, Хастимом, Оқмачит, ҳофиз Кўҳакий, Шаршинтепа...

Шарқнинг гўзал шаҳри, йирик ишлаб чиқариш ва маданият маркази бўлмиш Тошкент шаҳрида қадимий жой номларини қайта тиклаш борасида амалга оширилган кенг кўламли ишлар нур устига нур бўлди. Айни пайтда, шўро тузуми даврида сиёсат туфайли қўйиб ташланган, халқимиз ҳаётига ҳеч бир алоқаси бўлмаган номлар ўрнида бевосита тарихимизга дахлдор номлар жой олди. Мисолларга мурожаат қилайлик.

Маълумки, Аҳмад Югнакий дидактик адабиёт намояндаси бўлиб, машҳур «Ҳибатул ҳақойиқ» асари муаллифидир. «Солнечний» массиви Аҳмад Югнакий мавзеи деб аталди.

Темур Малик – XIII асрда яшаган машҳур саркарда, Чингизхон босқинига қарши мардона курашган халқ қаҳрамони. «Красновосточная» кўчаси ҳозир Темур Малик кўчаси деб ном олган. Ҳумоюн эса XV асрда яшаган темурий ҳукмдор. Илгари «Ясний» массиви дейилган мавзе ҳозир унинг номи билан аталади.

Зеро, бу – халқнинг хоҳиш-иродаси, иззат-ҳурмати ифодасидир. Шунингдек, меҳмонхона, корхона, олий ўқув юртлари ва истироҳат боғлари, маҳалла ва зиёратгоҳлар номлари ҳам қайта тикланди. «Ц– 4» кварталининг Қашқар номи, «Высоовольтный» массивининг тарихий Яланғоч номи, шунингдек, даҳалар, мавзелар ва маҳаллаларнинг қадимий номлари қайта тикланиши пойтахтимизга миллий руҳ ва кўрку салобат бағишлаб турибди. Ўтган асрнинг саксонинчи йилларида Тошкентнинг марказий кўчаларида ўзбек миллатига мансуб шахслар номи деярли учрамас эди. Давлат тили ҳақидаги қонун шарофати билан Куйбишев кўчаси Охунбобоев номидаги кўча, «Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартияси 50 йиллиги» проспекти Абдулла Қодирий кўчаси деб номланди.

Албатта, бу соҳадаги ютуқларни санаб адоғига етиш қийин. Нафақат пойтахтимизда, балки вилоятларда ҳам катта ишлар қилинди. Шу билан бирга, йўл қўйилаётган хато-камчиликлар ҳам йўқ эмас. Биргина мисол. Чилонзор савдо марказидаги бинолар пештоқида "Bic WAY", "FAST-FOOD", "EASYI-NET", "COPY CENTER" сингари ёзувлар маржондек тизилиб турганини кўриш мумкин. Фикримизча, бу каби номларни ўзбек адабий тили талабига жавоб берадиган тарзда ўзгартириш фурсати етиб келган.

Бозор иқтисоди муносабатларига ўтиш жараёнида тижорат ташвиқоти, яъни реклама ҳаётимизга кириб келди. Рекламанинг муҳим тарғиботчи эканлигига ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ. Аммо барча рекламаларда ҳам давлат тилининг қонун-қоидаларига тўлиқ риоя этилаяпти, деб бўлмайди. Масалан: **“Не тормози. Сникерсни”.** Бу рекламада на имло қоидасига риоя этилган, на у бир маъно англатади. "Сникерс" шоколадини тўхтатма!" демоқчи, шекилли? Шунингдек, **“Ecolot – бахтли авлод учун”, “Coca Cola – чанқоғингга ишон”** каби рекламалар мазмун-моҳиятига кўра ҳеч бир маъно англатмайди. **“Классик таъми, олма исли, табиий CEYLON чойи”** деган рекламага бир эътибор қилинг. Аввало, ундаги “калссик” деган сўзни ҳар қанча изласак ҳам, ҳеч бир луғатдан топа олмадик. Афтидан, “классик” демоқчи бўлган-у, аммо бу сўзни хато ёзишган. Лекин *классик таъм* бўлмайди. Шунингдек, *олма исли* деган ибора ҳам хато. Олма ҳиди бўлиши мумкин. “Табиий чой” деган сифат ҳам кишига эриш туюлади. Нимага десангиз, нотабиий чой бўлиши мумкин эмас?

Булар бошқа тилдан нўноқлик билан қилинган таржималар, холос. Яна бир мисол: **“Фарҳод фазоланган, йодланган ош тузи”.** Мазкур рекламадаги *“фазоланган”* сўзи нима мақсадда ишлатилганини тушуниб етиш қийин. Бу каби рекламаларда нафақат тиниш белгиларга, ҳатто сўзларнинг тўғри қўлланилиши ва ёзилишига ҳам эътиборсизлик кўзга ташланади.

Тил – тафаккур қуроли. Тилга палапартиш муносабатда бўлиш, имло қоидалари ва тил меъёрига амал қилмаслик кечириб бўлмайдиган ҳолдир. Қўшиқчилик санъатида сўзларни бузиб талаффуз этиш, енгил-елпи матнга хорижий сўзларни қориштириб куйлаш каби ҳоллар кишини таажжубга солади. Қаранг, “Божалар” гуруҳи мана бундай куйлаяпти:

Баҳор келиб,
яна гуллади жийда,
Мани ёрим ўқийди
эски ТошМИда,
Бугун дарси
бор-йўғи икки пара,
Айланамиз маза қилиб
парам, парам, пара...

Ёш хонанда Даврон Эргашев тилимизни бўзиб қўшиқ айтишда улардан ҳам ўзиб кетган:

Регулярно, постоянно,
Жиғимга тегавермагин.
Яна, яна эгов,
Эговсан, эгов, эгов...

Келинг, бу каби «матн»ларни шарҳлаб ўтирмайлик.

Бизнинг ниятимиз – кимнидир танқид қилиш, кимнингдир дилини оғритиш эмас. Тилимизга, элимизга ҳурматсиз муносабатда бўлиб, таъбимизни хира қилаётган айрим эътиборсиз дўстларимизни огоҳликка ундаш, холос.

Тилимизнинг жозибаси ва оҳанграбосига зиён етказмаслик керак. Бу тилда соҳибқирон бобомиз Амир Темур сўзлашганини, улуғ Алишер Навоий унинг кўрку чиройини осмонларга олиб чиққанини, Қодирий, Фитрат ва Чўлпон унга маҳлиё бўлиб, тилимиз малоҳатини кўз-кўз этиб, ўлмас асарлар битганини ҳеч қачон унутмайлик.

Дилфуза РАҲИМБЕКОВА,
журналист

СИНОВ МУДДАТИ

У МЕҲНАТ СТАЖИГА КИРАДИ

Mitti maslahat

Маълумки, олий ва ўрта махсус ўқув юртларини битираётган ҳар бир ёш мутахассис корхона, ташкилот ва муассасаларга ишга борганда, айрим меҳнат жамоаларида дастлабки синов шарти билан ишга қабул қилинади. Меҳнат қонунчилигида ҳам дастлабки синов шарти кўзда тутилган.

Меҳнат шартномасини дастлабки синов шарти билан тузишдан кўзланган мақсад биринчидан, ходимнинг топширилаётган ишга лаёқатини текшириб кўриш бўлса, иккинчидан, ходим меҳнат шартномасида шартлашилган ишни давом эттиришнинг мақсадга мувофиқлиги ҳақида бир қарорга келишидан иборат.

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, дастлабки синовни ўташ ҳақида меҳнат шартномасида шартлашилган бўлиши керак. Бундай шартлашув бўлмаган тақдирда ходим дастлабки синовсиз ишга қабул қилинган ҳисобланади. Ҳомиладор, уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар, корхона учун белгиланган квота ҳисобидан ишга юборилган шахслар ишга қабул қилинганда, бундан ташқари олти ойгача муддатга ишга қабул қилиш ҳақида ходимлар билан меҳнат шартномаси тузилганда дастлабки синов белгиланмайди.

Шунингдек, дастлабки синов муддати уч ойдан ошмаслиги керак. Иссиқ жоннинг иситмаси бўлганидек, вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик даври ва ходимнинг узрли сабабларга кўра ишда бўлмаган бошқа даврлар дастлабки синов муддатига киритилмайди. Дастлабки синов даври ҳам меҳнат стажига киради.

Равшан НАРЗИҚУЛОВ,
ҳуқуқшунос

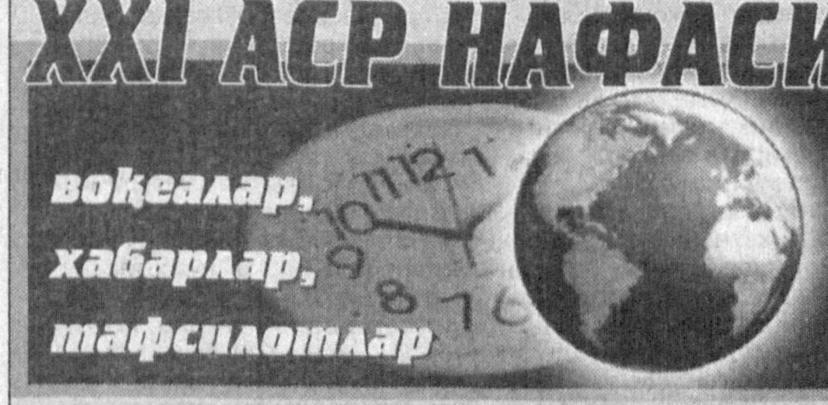

ЖИММИ КАРТЕРНИНГ НОРОЗИЛИГИ

АҚШнинг собиқ президенти Жимми Картер АҚШнинг амалдаги ҳукуматини ҳужжатларни ўта махфийлаштиришда айбламоқда, деб хабар беради “РИА-Новости” ахборот агентлиги. Жимми Картер АҚШнинг мустақиллик куни ва оммавий ахборот воситалари эркинлиги тўғрисида қабул қилинган

қонуннинг 40 йиллиги муносабати билан "Вашингтон Пост" газетасида чоп этилган мақоласида ана шундай фикр билдирган.

“Биз мустақиллик куни ва оммавий ахборот воситалари эркинлиги тўғрисидаги қонун қабул қилинганининг 40 йиллигини тантанали равишда нишонламоқда. Лекин бу тантана бизнинг мамлакатимизда том маънода ахборот эркинлиги байрами бўла олмайди. Чунки мамлакатимиз ҳукумати етакчилари махфийлик ботқоғига ботиб кетган. Мавжуд сиёсат ва айрим маълумотлар шуни кўрсатадики, ҳали жуда кўп ҳужжатлар халқ назаридан яшириб келинмоқда", деб ёзади собиқ президент ўз мақоласида.

Жимми Картернинг фикрича, "бугунги кунда АҚШда рўй бераётган воқеалар, айниқса, уруш, инсон ҳуқуқларининг поймол этилиши, энергия ресурслари нархининг кескин ошиб бораётгани, молиявий ва бошқа соҳалардаги камчиликлар сабабини халққа очиқ-ошкор айтиш даркор".

Собиқ президент ўз мақоласида АҚШ аҳолиси ўртасида ўтказилган ўтган йилги ижтимоий сўровлар натижаларидан ҳам фойдаланган. Маълум бўлишича, сўралганларнинг 70 фоизи ҳукуматнинг "махфий"лигидан ташвишланаётганини билдирган.

ТОВЛАМАЧИ ЎСПИРИН

“Интерфакс” ахборот агентлиги Россия Федерацияси Ички Ишлар вазирлиги ходимлари мамлакатдаги йирик авиокомпанияларининг биридан товламачилик йўли билан 3 миллион доллар талаб қилаётган жиноятчини қўлга олгани ҳақида хабар тарқатди.

Маълумотларга қараганда, шу йилнинг май ойи охирларида авиокомпания электрон почтасига яқин орада уларга тегишли самолётлардан бирида террорчилик ҳаракати содир этилиши ҳақида хабар келиб тушган. Номаълум шахс авиакомпания раҳбарларидан ушбу фожианинг олдини олиш ва содир этилажак терактни бартараф этишда ҳамкорлик қилиш учун 3 миллион доллар миқдорида тўлов талаб қилган.

Россия Ички Ишлар вазирлиги ходимлари томонидан

ўтказилган тезкор-қидирув ишлари натижасида юқоридаги маълумот Новосибирск вилоятининг Искитим шаҳрида яшовчи 17 ёшли ўспирин томонидан жўнатилгани аниқланди. Орадан роппа-роса 36 соат ўтиб, ўспирин қўлга олинди.

Ўспирин ихтиёрий равишда электрон хабар жўнатган компьютер техникасини ички ишлар идоралари ходимларига топширди ва ўз айбига иқрор бўлди. Ушбу масала бўйича тергов ҳаракатлари олиб борилаётгани сабабли айбдорнинг исм-шарифи эълон қилинмаган.

ТЕРРОРЧИЛАР РАҲБАРИ ҚЎЛГА ОЛИНДИ

“Стрэйтс Таймс” газетасининг маълум қилишича, Сингапур ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари томонидан маҳаллий “Жамоаи Исломия” террорчилар гуруҳи раҳбари қўлга олинган.

Полиция ходимлари томонидан ўтказилган операция натижасида ушбу гуруҳга алоқадор яна тўрт нафар жангари ҳам қўлга тушган. Полиция маълумотларида айтилишича, операция давомида гуруҳ раҳбари Мас Селамат Кастари, уч туғишган ака-ука жангарилар Абдул Носир, Абдул Рашид ва Ануварули, шунингдек, Муҳаммад Рашид Зайнал Абидинларга нисбатан амалдаги қонунчиликка биноан жиноят иши қўзғатилган.

“Ал-Қоида” ҳаракати билан яқин алоқада бўлган "Жамоаи Исломия" террорчилар гуруҳининг мақсади Жанубий-Шарқий Осиё ҳудудида Ислом давлати барпо этиш бўлиб, бу ҳудудга Индонезия, Филиппин

ва Таиланднинг мусулмонлар истиқомат қилувчи туманлари ва Австралиянинг бир қисми кириши кўзда тутилган.

ЖАНГАРИЛАР ТАЛАБИ

Яқинда исроиллик аскарни гаровга олган фаластинлик жангарилар Исроил ҳукумати олдига ўзларининг сўнгги талабларини қўйишди. Талабга кўра, 4 июл эрталабки соат олтига қадар Исроил ҳукумати фаластинлик маҳбусларни, жумладан, "ХАМАС" ҳаракати вазири ва парламент депутатларини озод қилишлари шарт. Акс ҳолда капрал Гилад Шалит қатл этилади.

Маълумотларга қараганда, жангарилар капрал Гилад Шалитни шу йилнинг 25 июнида Ғазо секторининг жанубий ҳудудида қўлга олишган. Исроил ҳукумати эса жангариларнинг талабларини бажармаслигини билдирган.

Эслатиб ўтиш жоизки, Исроил ҳукумати раҳбарлари капрал Гилад Шалитни озод қилиш учун барча чора-тадбирларни ишга солмоқда. Жумладан, капрал жангарилар қўлига тушиб қолгандан сўнг Ғазо сектори ҳудудига Исроил бронетехникалари киритилган ва ҳудуд бир неча марта бомбардимон қилинган.

САКСОН ЁШЛИ ЖИНОЯТЧИ

Яқинда АҚШнинг Кливленд штати полициячилари ғаройиб жиноятни очишди. Маълум бўлишича, саксон яшар кекса аёл ўзининг тўқсон саккиз ёшли онасининг жасадини уч йил давомида ётоқхонасидаги кароватида сақлаб келган.

Қўшнилар уч йил давомида кампирнинг кўринмай қолгани ҳақида бир неча марта полицияга хабар беришган. Аммо уй эгаси полициячиларни онасининг ухлаётганлигига ишонтириб, эшикни очмаган. Саксон ёшли жиноятчи ўзининг бу қилмишини онаси бир умр мана шу ётоқхонадаги кароватда ухлагани билан оқлашга ҳаракат қилган. Ушбу иш юзасидан ҳозирда суд жараёни бўлиб ўтмоқда.

Интернет материаллари асосида
Ҳабибулло АВАЗОВ тайёрлади.

(Давоми. Боши учинчи бетда.)

Ўзингиз гувоҳ бўлганингиздек, яна бир масалага қонуний баҳо берилди. Энг асосийси, ариза муаллифи, унинг оила аъзолари, қолаверса, қўни-қўшни, қариндош-уруғлари ҳам яна бир карра юртимизда қонун устувор эканлигига ишонч ҳосил қилишди.

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш жоизки, таҳририятга шикоят-ариза йўллаётган фуқароларнинг барчасини ҳам ҳақ, деб бўлмайди. Чунки айрим муштарийлар маҳалла, туман, борингки, вилоят миқёсида ҳал бўлиши мумкин бўлган оддийгина масалалар юзасидан ҳам таҳририятга ёки республика миқёсидаги ваколатли идораларга ариза билан мурожаат қилишади.

Текшириш жараёнида эса уларнинг кўпчилиги маҳаллий ҳокимликлар ёки жойлардаги ҳуқуқ-тартибот идораларига бирор марта ҳам мурожаат қилмаганлари аниқланади. Фикримизча, бу ҳолат ҳали ҳам баъзи фуқароларимизда ҳуқуқий онг керакли даражада шаклланмаганидан далолат беради. Шундай экан, мутасадди идоралар вакиллари жойларда фуқароларнинг ҳуқуқий онгларини ошириш ишларига янада жиддийроқ эътибор қаратишлари лозим бўлади.

Баъзида эса таҳририятга муаллифи номаълум, тўғрироғи, бировнинг номидан имзоланган "юмалоқ хатлар" ҳам келиб қолади, бу ҳолат кишининг кўнглида таассуф уйғотади. Келинг, фикримиз қуруқ бўлиб қолмаслиги учун бир мисол келтириб ўтайлик.

“Андижон вилоят прокуратураси томонидан Андижон туман “Найман” ҚФЙ “Чўмбоғич” маҳалласида яшовчи М.Тўхтабоевнинг “Найман” МФЙ раиси А.Абубакировнинг ноқонуний хатти-ҳаракатлари юзасидан таҳририятга ёзган аризаси Андижон тумани прокуратураси томонидан ўрганиб чиқилди.

Аризада кўрсатилган ҳолатлар юзасидан ариза муаллифининг яшаш манзилига борилганда, “Чўмбоғич” маҳалласида М.Тўхтабоев исм-шарифли фуқаро яшамаслиги аниқланди.

Шунингдек, “Найман” МФЙ раиси А.Абубакиров шу йилнинг февраль ойидан бошлаб ўз лавозимида ишламаётгани аниқланди, “Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги қонуннинг 6-моддасига асосан мазкур ариза юзасидан текширишни ўтказилмади”.

Б.ДЕҲҚОНОВ,
Андижон вилояти прокурори.

МАСЪУЛИЯТ ҲИССИ

Кўриниб турганидек, кимдир ўз шахсий манфаати ёки адовати туфайли бир фуқарони ёмонотлиқ қилишга ҳаракат қилган. Албатта, бировга тўҳмат қилиш амалдаги қонунчилик бўйича жазоланади. Қолаверса, бирор ҳақида турли хил иғво тарқатиш, кимнингдир шаънини ерга урувчи мактублар ёзиш оддий инсонийлик меъёрларига ҳам тўғри келмайди. Юқоридаги жавоб мактубини ҳам, у кимгадир ибрат бўлар, деган умидда муштарийларимиз эътиборига ҳавола этдик.

Энди одатимизга содиқ қолган ҳолда бизга ишониб шикоят-ариза ёзган муштарийларнинг мактубларига мурожаат қиламиз. Қуйидаги мактубни таҳририятга Тошкент вилояти, Оҳангарон тумани, “Бирлик” ширкат хўжалигида яшовчи фуқаро Ғанижон Яндашов йўллаган:

“Мен 1994 йилдан буён “Бирлик” ширкат хўжалигида оила пудрати бошлиғи бўлиб ишлаб келаман. Ўтган 12 йил давомида узлуксиз равишда ғаллачилик ва сабзавотчилик режаларини ошиғи билан бажариб келдим. Ҳамма ерда бўлгани каби ширкат хўжалигимизда ҳам тугатиш комиссияси иш бошлади. Мен 12 йил давомида оила аъзоларим билан ишлаб келган дала тугатиш комиссияси томонидан 29-контур, деб кўрсатилди. Мен ҳам фермер хўжалиги ташкил этиб, 29-контурга даъвогар сифатида тендерда иштирок этдим ва танловда 72 балл тўплаб, ғолиб бўлдим. Мен билан танловда қатнашган Р.Қурбоналиев эса 70 балл тўплади. Ерга эгалик ҳуқуқини қўлга киритганимдан жуда хурсанд эдим. Афсуски, қувончим узоққа чўзилмади. Чунки танлов комиссияси номаълум сабабларга кўра, тўплаган балларимни 52 га тушириб қўйибди. Аммо бу ҳақда танлов комиссияси раиси О.Мунавваровдан асосли жавоб ола олмадим. Маълум бўлишича, мен билан рақобатчи бўлган Р.Қурбоналиевнинг 70 балини ҳам камайтириб, 69(!)га туширишган экан. Шундан кейин ўз-ўзидан Р.Қурбоналиев танлов ғолибига айланди-қўйди...

Ана шундан сўнг туман прокурори номига ариза беришга мажбур бўлдим. Аризамни кўриб чиққан туман прокуратураси протест киритиб, тендер қайта ўтказиладиган бўлди. Энди ҳақиқат ғалаба қилса керак, деб ўйлагандим. Афсуски, бундай бўлиб чиқмади. Тендер жараёнида комиссия аъзолари мен топширган ҳужжатлардан хато “топишди”. Менга тегишли бўлган қишлоқ хўжалиги техникаларини танловга қўйишим учун хотинимнинг розилик хати керак экан. Мен улардан нега аввалги босқичларда ёки биринчи танловда бундай розилик хатини ҳеч ким сўрамади, деб сўрадим. Саволим жавобсиз қолди. Шундан кейин нотариус орқали хотинимнинг розилик хатини олиб келиш учун икки соат рухсат беришларини илтимос қилдим. Бу илтимосим ҳам инобатга олинмади. Шу тариқа техникаларим учун менга берилиши керак бўлган 15 балл олиб ташланиб, яна ерсиз қолдим.

Сизлардан илтимос, ушбу масалани қонуний ҳал қилишда ёрдам берсангизлар...”

Таъкидлаб ўтиш керакки, биз бу ўринда қозилик қилиш ёки фалончи ҳақ, писмадончи ноҳақ, дейиш фикридан йироқмиз. Қолаверса, таҳририятга бундай ваколат берилмаган ҳам. Лекин Ғ. Яндашовнинг шикоят-аризаси билан таниша туриб, кўнглимизда айрим саволлар пайдо бўлдики, соҳа мутасаддиларига ана шу саволлар билан мурожаат қилишни лозим топдик.

Tahlil va saboq

Биринчидан, Ғ.Яндошовнинг биринчи танловда тўплаган 72 бали қайси асосга кўра 52 балга тушиб қолди?

Иккинчидан, аризачи ҳақли равишда таъкидлаганидек, унинг номида бўлган қишлоқ хўжалиги техникаларига хотинининг розилиги шартмиди? Агар шарт бўлса, нега аввалги босқичларда бу ҳужжат талаб қилинмади?

Учинчидан ва энг асосийси, нега тендер танлови комиссияси аъзолари аризачининг саволларига ўз вақтида батафсил жавоб бермади?

Масалани айнан мана шундай қўйишимизга сабаб, агар аризачи ўз саволларига вақтида ва қонуний жавоб олганида эди, бугун аризабозлик қилиб юрмасди ва биз ҳам ушбу мақолани ёзмаган бўлардик. Ўйлаймизки, бу гал Оҳангарон туманидаги соҳа мутасаддилари таҳририятнинг ва аризачининг саволларига атрофлича жавоб берадилар...

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, қаерда мутасаддилар фуқароларнинг ариза-шикоятларига ўз вақтида жавоб бермаса, уларнинг муаммоларига панжа орасидан қараса, ўша жойда «ёз-ёз»лар авж олади. Табиийки, аризабозлик, текшир-текширлар авж олган жойда ишда унум, барака бўлмайди. Ваҳоланки, мамлакатимиз раҳбари қайта-қайта таъкидлаб айтганидек, мансаб бирор-бир одамга яхши яшаш учун яратиб берилган имконият эмас, аксинча, эл-юрт олдидаги масъулиятдир. Ана шу масъулиятни ҳис этмаслик эса охир-оқибат юзшувитликка олиб келади. Кишини элнинг назаридан қолдиради.

Кўпнинг назаридан қолишдан эса Яратганнинг ўзи асрасин...

Ислом ҲАМРО,
“Инсон ва қонун” мухбири

Dunyoning ishlari

Инсон дунёдаги энг олий мавжудот. Чунки унинг ақл ва идрокининг чегараси йўқ. Аммо ҳайратланарли томони шундаки, ойга қадам қўйган, коинотни забт этган одамзот ўз руҳий оламида кечган баъзи ҳодисаларни изоҳлаб беришга ҳамон ожиз.

ЕТТИНЧИ СЕЗГИ

Одатда, бирор-бир фалокат рўй берса «Яхшиям бормаганим, оёғим тортмаган эди-я» ёки «кўнглимга келганди, шундай бўлишини аввалдан билган эдим», деган гапларни беихтиёр тилга оламиз. Лекин бу фалокатни қандай қилиб олдиндан сезганимизни тушунтириб беролмаймиз.

Бу ҳақда В.Камаровнинг **«Кўнгилга келиш... бор нарса»** сарлавҳали мақоласида қизиқарли маълумотлар баён этилган.

— Бу ғалати воқеа, — деб ёзади В.Каморов, — иккинчи жаҳон уруши йилларида рўй берган ва барчани лолу ҳайрон қолдирган эди. Икки марта кетма-кет уюштирилган ҳужумдан сўнг штурмчи авиация полки дала аэродромида бир неча ой қолиб кетди.

Дастлабки кунларда немис самолётлари осмонимизда камдан-кам пайдо бўлар эди. Лекин қирувчи самолётларимиз устма-уст ҳужум уюштиравергач, айнан шу дала аэродроми уларнинг диққатини тортди. Фронтнинг бу ҳудудида самолётларининг камлиги ва катта йўқотишларга қарамасдан, душман ҳар куни тонг палласида йигирмага яқин бомбардимончи самолётларни ҳужумга ташлар эди.

Бу орада немис учувчилари бир-икки марта дала аэродромига ёриб кириб, бомба ташлашга улгурди. Лекин чекка-чеккадаги портлашлар базага сезиларли даражада зарар етказмади. Зенит батареялари ва қирувчи самолётларимиз уларнинг нишонни аниқ олишига йўл қўймади.

Одатда, ҳаво жангидан сўнг учувчилар, техник хизматчилар бўш вақтларини ошхонада ўтказарди. Ошхона гўё полкнинг ўзига хос дам олиш клубига ўхшаб кетарди. Кимдир китоб ёки газета ўқир, бошқа бировлар қизиққонлик билан домино суришарди. Яна кимдир ёнидаги шеригига алланималар тўғрисида ҳикоя қиларди.

Бироқ душман бомбардимончи «калхат»лари яқинлашаётганидан огоҳлантирувчи бонг чалиниши билан ҳамма бирварақайига ошхонани тарк этиши ва яқин орада қазилган ертўлага бекиниб олиши шарт эди. Бу полк командирининг барчага бирдек тегишли қатъий буйруғи эди. Тўғри, баъзи маҳмадоналар ўзича минғиллар, заҳархандалик билан норозилик билдирмоқчи бўлар, лекин буйруқдан ҳеч ким бўйин товлай олмасди.

Ҳафта давомида осмонни қоплаб турган қора булутлар тарқалиб, эрта тонгда кўк юзи очила бошлади. Бундай шароитда навбатдаги авиация ҳужумини кутиш мумкин эди. Ҳақиқатан ҳам, шундай бўлди.

Ҳаво ҳужуми бошлангани ҳақидаги бонг чалинди. «Клуб»даги офицерлардан унвони каттароғи «Ҳамма ертўлага!» — дея буйруқ берди.

Ошхонадагилар истар-истамас ўрнидан қўзғала бошлашди.

— Балки шу сафар... ертўлага тушмай қўя қолармиз, — дея эътироз билдирди бортмеханик. Уни бундан буён шартли равишда Павлов деб атаймиз.

Павлов уруш бошланган кундан бери ҳарбий интизомга оғишмай амал қиладиган тажрибали мутахассислардан бири эди. Шу боис, офицер унинг сўзларидан ажабланиши баробарида жиндай ғазабланди ҳам.

— Нима, жин урдими сени? — деди у, — буйруқни албатта бажариш керак.

— Ҳадеб ошхонадан ертўлага, ертўладан ошхонага беҳуда қатнайверамизми? — деб ғўлдиради бортмеханик. — Жонгаям тегиб кетди. Ҳаво дим, ҳаммаёқ лойгарчилик, бунинг устига, шунча ёмғирдан сўнг ертўла ҳам унча ишончли эмас.

— Ҳамма ертўлага тушсин! — дея янада қаттиқроқ овозда бақирди офицер ҳалиям ўрнидан қўзғалмаган жангчиларга қарата. Бироқ уларга Павловнинг «бормай қўя қолайлик», деган гапи ёқиб тушган эди.

— Борманглар, — дея ялингансимон оҳангда илтимос қилди Павлов. — Немислар икки ойдан бери бизни бомбардимон қилиш билан овора. Ошхона эса бус-бутун турибди. Нишонга уриша олмаяпти...

— Сенга нима бўлди ўзи? — деб сўради офицер. — Ё бирор нарсани сезиб қолдингми?

— Ҳеч нимани сезганим йўқ, — дея жавоб берди Павлов. — Шунчаки бугун негадир ўша лаънати ертўлага тушишга оёғим тортмаяпти. Бор гап шу. Бошқа ҳеч нима билмайман.

— Ўзаро тортишиб ўтиришга ҳожат йўқ, деб ўйлайман, — дея босиқлик билан таъкидлади офицерлардан ёши улуғроғи, — очиқ жойдан кўра, ертўла юз марта хавфсизроқ.

— Эшитгандирсиз, куни кеча 367-батальон командири ҳалок бўлди. Буни қарангки, кун давомида душман атиги битта снаряд отган. У эса тўппа-тўғри командир ўтирган ертўлага келиб тушган. Уч нафар ҳарбий тан жароҳати олди. Очиқ жойда турганлар соғ-омон қолди. Мен ҳам ўша жойда эдим, ҳаммасини ўз кўзим билан кўрдим, — дея Павлов яна гап бошлаган эди, бироқ унинг гапи оғзида қолди...

Яқин орада портлаган бомбанинг гумбирлашидан атрофни чанг-тўзон қоплади. Ер бир силкиниб, ошхона чайқалиб кетди. Шу заҳоти зенит батареялари «сайрай» бошлади. Сал нарида яна бир нечта портлашлар эшитилди. Шундан кейин ҳаммаёқ жимиб қолди.

Бироздан кейин ошхонадан ташқарига отилиб чиққан одамлар кўз олдидаги манзарани кўриб, ҳайратдан ёқа ушлаб қолишди. Бомба тўппа-тўғри ертўла устига келиб тушган ва унинг кули кўкка совурилган эди...

Павлов эса портлатилган ертўлага бир фурсат унсиз тикилиб турди-да, кейин орқасига ўгирилиб, ҳеч қандай шикаст етмаган ошхона томон секин юриб кетди.

Бошқалар унинг орқасидан эргашиб, унга ўзларини қизиқтирган саволларни ёғдира бошлашди. Бироқ содир бўлган воқеадан бортмеханикнинг ўзи бошқалардан кўра кўпроқ ҳайратланмоқда эди.

— Билмайман, — деди у қисқа қилиб. — Ертўлага боргим келмади. Бор-йўғи шу, холос...

— Кўнглим сезган эди, демоқчимисан? — деди учувчилардан бири масхараомуз оҳангда. — Ўта бемаънилик! Мутаассиблик бу!

Содир бўлган ғаройиб воқеага соғлом ақл билан ёндашилса, албатта, Павлов бомбанинг айнан ертўлага тушишини олдиндан сезган бўлиши мумкин эмас. У ҳолда ҳужум пайтида ертўлага тушишдан бош тортганини қандай тушуниш лозим?

Шуни таъкидлаш жоизки, Павлов кекса ва тажрибали жангчилардан эди. Бундан бир неча кун аввал худди шундай вазиятда батальон командирининг ҳалок бўлгани, ташқарида турганлар эса тирик қолгани унга жуда кучли руҳий таъсир кўрсатган эди. Бунинг устига, кун бўйи душманнинг атиги бир дона снаряди портлагани ва у ҳам айнан ертўлага тушгани ҳам кишини ҳайратга солади.

Энг қизиғи, бир неча ойдан бери аэродромнинг жойи ўзгармагани, немис разведкачи самолётлари уни тепадан суратга олиб, тўхтовсиз бомбардимон қилаётганини ҳам бортмеханик яхши билар эди. Немислар ҳам анойи эмасди. Ҳаво ҳужуми пайтида учувчилар ташқарида эмас, ошхонадан кўра хатарсизроқ жой — ертўла бўлиши ҳам кундай равшан эди. Демак, Павловнинг назарида, бомбанинг ошхонага тушишидан кўра ертўлани портлатиш эҳтимоли кўпроқ эди.

Албатта, бортмеханикнинг айни қалтис бир вазиятда ўз жонини гаровга қўйиб, ертўлага боришга оёғи тортмаганини бўлажак воқеани «олдиндан сезган», дейиш мумкин. Аммо бу «олдиндан сезиш» тўлиғича юқорида Павлов ўзи гувоҳ бўлган ҳаётий воқеаларга асосланган эди.

Уруш йиллари жангоҳларда шунга ўхшаш ғаройиботлар кўп марта рўй берган, одамларни ўз сир-синоатлари билан ҳайратга солган.

Яқинда бир кекса киши менга қуйидаги воқеани сўзлаб берди.

— Урушнинг сўнгги баҳори эди, — дея ҳикоясини бошлади кекса жангчи. — Қўшинларимиз Германия чегараларини ёриб ўтиб, тобора Берлинга яқинлашиб бормоқда эди. Душман орқага чекинар экан, йўл-йўлакай пана-пастқам жойларга пулемётчиларни пистирмага қўйиб кетар, улар оз бўлса-да, талофат келтирар эди.

Ҳозиргидек эсимда, — бир жангчи дўстим билан полк штабидан анча илгарилаб кетган ротамиз орқасидан бораётган эдик. Қоронғу тушмай жангчиларимизга етиб олишимиз керак эди.

Биз кенг ва текис йўлнинг ўртасида бемалол суҳбатлашиб борардик. Шунда шеригим кутилмаганда елкамдан қаттиқ тортиб, мени ўзи билан бирга ерга ётқизди. Ўша заҳоти ёнгинамиздаги буталар орасидан пулемёт «сайрай» кетди. Бошимизни қўлларимиз билан пана қилиб, ерга янада маҳкамроқ ёпишиб олдик. Пулемётнинг овози ўчавермагач, мен ётган куйи ўша томонга иккита граната ирғитдим. Сал вақтдан сўнг атрофга жимлик чўкди.

Ўрнимиздан тургач, ҳайратомуз алфозда шеригимга юзландим.

— Сен уни қандай кўриб қолдинг?

— Мен ҳеч кимни кўрганим йўқ, — деб жавоб берди у.

— И-е, нега бўлмаса, ерга ётиб олдинг? Агар сен бўлмаганингда, икковимиз ҳам ҳалок бўлардик...

— Ўзим ҳам билмайман қандайдир номаълум куч «ерга ёт», деб буюрди...

Кўринадики, бу ҳодиса ҳам Павловнинг бошидан кечган воқеага икки томчи сувдек ўхшаб кетади. Зеро, бортмеханик ҳам сўраганларга ертўлага нима учун оёғи тортмаганини тушунтириб беролмаган эди. Сирли дунё, деб шунга айтсалар, ажаб эмас.

Хорижий матбуот материаллари асосида
Мансур ТЕНГЛАШЕВ тайёрлади

ЭЪЛОН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ЮРИДИК КОЛЛЕЖИ

2006-2007 ўқув йилида қуйидаги йўналишлар бўйича қабул эълон қилади:

1. Хўжаликнинг ҳуқуқий фаолияти
2. Маъмурий ҳуқуқий фаолият
3. Ҳуқуқни ҳимоя қилиш фаолияти
4. Судларда ижро иши

Ўқиш муддати 3 йил.

Ҳужжатлар 20 июндан 31 июлгача қабул қилинади.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширишлари лозим:

1. Директор номига ариза.
2. Маълумоти тўғрисидаги гувоҳнома (шаҳодатнома, асл нусхаси).
3. Доимий яшаш жойидан берилган маълумотнома.
4. Тиббий маълумотнома (086-У шаклда)
5. 3х4 ҳажмдаги 6 дона фотосурат.
6. Ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис марказларининг тавсияномаси.
7. 9-синфни жорий йилда битирмаганлар учун 10-11-синфларда таҳсил олмаганлиги тўғрисида ўзлари ўқиган мактабдан ва маҳалла фуқароларни ўз-ўзини бошқариш органидан маълумотнома.
8. Туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома ёки паспортнинг асл нусхаси кўрсатилади (нусхаси қабул қилинади).

Маълумотлар учун манзил: Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, 12-мавзе, 67а-уй.
Телефон: 75-77-01, 75-77-12. Факс: 173-84-35.

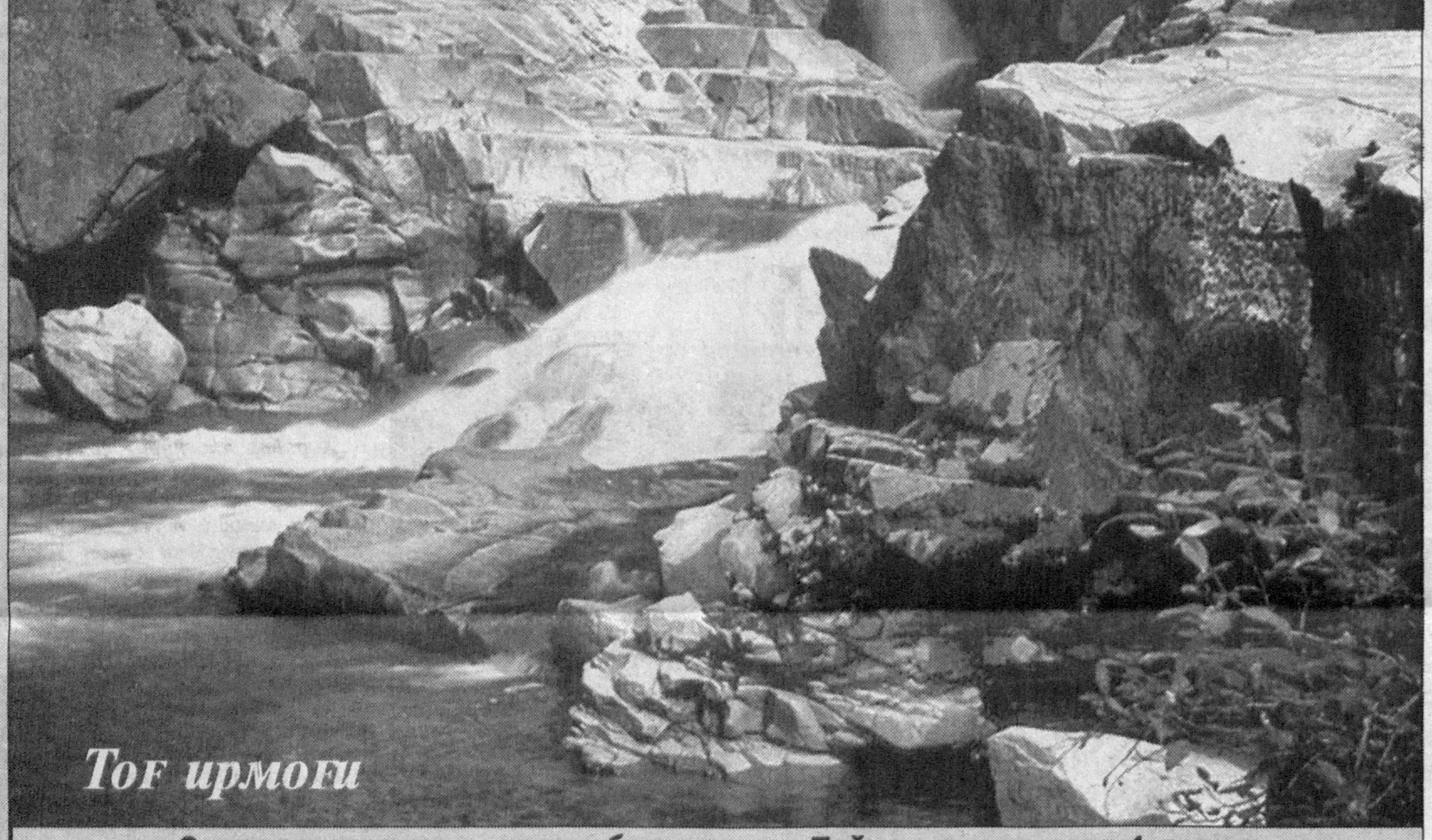

Тоғ ирмоғи

Самарқанд вилояти адлия бошқармаси Тайлоқ туманидаги 1-сонли давлат нотариал идорасининг давлат нотариуси лавозимига танлов эълон қилади.

Танловда нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияга эга бўлган, олий юридик маълумотли Ўзбекистон Республикаси фуқаролари иштирок этишлари мумкин.

Даъвогарлар танлов газетада эълон қилинган кундан бошлаб, бир ой муддатда Самарқанд вилояти адлия бошқармасига қуйидаги ҳужжатларни тақдим қилишлари лозим:

1. Нотариат бўйича Малака комиссияси номига ариза;
2. Паспорт нусхаси;
3. Белгиланган шаклда тўлдирилган шахсий варақа;
4. Меҳнат дафтарчасининг нотариал тасдиқланган нусхаси;
5. Нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиянинг нотариал тасдиқланган нусхаси;
6. Нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияга эга бўлиб, лекин уч йил мобайнида нотариус лавозимида иш бошламаган фуқаро қайта малака имтиҳонини топширгани ҳақида малака комиссиясининг қароридан кўчирма.

Танловда қатнашиш истагини билдирган фуқаролар юқорида қайд этилган ҳужжатларни 2006 йил 21 июл кунига қадар топшириши лозим.

Мурожаат учун манзил: Самарқанд шаҳри, Камол Отатурк кўчаси, 21 уй. Тел: 33-13-59, 33-71-57

ФОЖЕАНИНГ ИЛДИЗИ

Суд очерки

Jinoyat va jazo

Ёшлик довюраклик, фидойилик, куч-қувват ва навқиронлик фасли. У инсонга бир мартагина берилади.

Мабодо инсон буюк афсунгар — ёшлик йилларининг қадрига етмай, дангасалик, бекорчилик, лоқайдлик, ароқхўрлик касалига мубтало бўлсачи? Бундай ҳаёт — оғир кулфат, ўз-ўзига қилинган суиқасд ва келажак кушандасига айланади.

1980 йил Пешку туманидаги Талисовун қишлоғида туғилиб ўсган Отабек Қўлдошев ҳам умр баҳорини елга совурганлардан бири. У 23 ёшида жиноят ишлари бўйича Ромитан туман судининг ҳукмига кўра, 7 йил муддатга озодликдан маҳрум қилинган эди. Жиноят ишлари бўйича Зарафшон шаҳар судининг 2005 йил 16 феврал кунидаги ажрими билан ўталмай қолган жазо енгилроғи билан алмаштирилганди. Аммо Отабек қилмишидан хулоса чиқариб, тенгқурлари қатори ҳалол меҳнат қилиш ўрнига яна жиноятга қўл урди.

Бекорчи одамнинг текинхўр кемирувчи жонзотдан фарқи йўқ. Бундайлар доимо қандайдир беъмани иш қилишни, тайёрга айёрлик ва текин даромадни мўлжаллаб юради.

Отабек ҳам бекорчиликдан зерикиб, Тошкентдан Бухоро шаҳрига йўл олди. Йўқ, у бошқалар каби шаҳарнинг қадимий осори-атиқаларини томоша қилишга ошиқмади. Аксинча, автобусдан тушиб, таксида деҳқон бозорига келди. Тўкин-сочин, пишиқчилик бўлгани учун бозор харидорлар билан гавжум. Отабек қандолат сотиладиган расталар ёнида жойлашган ошхоналардан бирида нонушта қилди. 200 грамм ароқ ичиб олди. Унинг юзига аввал қизиллик югурди. Кейин ароқ уни сармаст этди. Хаёлан режалар оғушида қолди: «Ҳозир қўлда ясалган пичоқ сотиб оламан. «Дилкушо» усти ёпиқ бозорида валютафурушлар бор. Улардан бирининг бўйнига пичоқ тирасам...»

Энди ҳамма гап режани усталик билан, чаққон амалга оширишда.

Отабек «Дилкушо» бозорига етиб келганида соат миллари 10 га яқинлашиб қолганди. Валютафурушлар турган жойдан ўтаётганида «Доллар борми?» деган сўзларни эшитиб, тўхтади.

— Россия пули олардим, — деди Отабек пул ушлаган йигитларга юзланиб.

— Юринг, мен топиб бераман, — деди қорачадан келган, 35-38 ёшлардаги эркак киши.

Улар пештоқига «Соҳибкор» ёзуви битилган дўконга кириб келганларида бошқа бир киши кутиб олди.

— 500 долларим бор. Бир қисмига Россия рубли, қолганига сўм олмоқчиман, — дея енгил йўталиб сўз қотди Отабек. — Нархини келишсак.

— Россия рублини 39,5 сўмдан сотаяпман. Бозорни айланиб кўр. Бундан арзон бўлса, бемалол олавер. Бўлмаса, қайтиб кел. Бўлиши — 39,5 сўм, — деди Мансур Муҳиддинов.

— 38 сўмдан берсангиз олардим.

Мансур бу нархга кўнмади. Отабек бу орада валютафурушнинг қўлидаги уяли телефондан Тошкентга 330-35-22 рақамини териб, бир дақиқача Аваз исмли киши билан гаплашиб олди. Сўнг гўё нархига келиша олмаган киши қиёфасида дўконни тарк этди.

Отабек бозор ҳудудидаги ошхоналардан бирига кириб, 2 дона манти еди. 100 грамм ароқ ичди. Сўнг соат 12 лар чамаси яна дўконга кириб келди. Дўконда Мансур ва Отабекни бу ерга бошлаб келган Абдуқаҳҳор Алимов суҳбатлашиб ўтиришарди.

— Ҳеч бўлмаса, 300 долларга ўзимизнинг сўмдан алмаштириб беринглар, — деди ширакайф Отабек.

— Майли, биз розимиз. Аввал ўша долларни бир кўрсат, — дейишди ундан шубҳаланган Мансур ва Абдуқаҳҳор.

Отабек Қўлдошев нари-бери алан глади. Телбанамо ҳаракатлар билан чўнтакларини, пайпоқларининг ичини пайпаслай бошлади. Сўнг хотираси заифлигини важ қилиб, долларни қаерга қўйганлигини эслай олмаётганини айтди. У яна «ҳозир, ҳозир», дея ташқарига чиқиб кетди.

Лекин Мансур Муҳиддиновнинг темир сандиғидаги валюталарни қўлга киритиш истаги уни тинч қўймасди. У тахминан соат 14 ларга яқин яна «Соҳибкор» дўкони олдида пайдо бўлди. У энди эгнидаги қора рангли, чап кўкрак қисмида оқ чизиқчаси бўлган жемперини ечиб, уни чап қўл билагига ташлаб, остига жигар ранг дастали пичоқни яшириб олганди.

Мансур хонанинг ўнг томонида бир ўзи чой ичиб ўтирарди. У Отабекка бир пиёла чой узатди. Шундан кейин Отабек 500 долларга 39,5 сўмдан Россия рублини олишга рози эканини айтди. Одам боласи содда, ишонувчан бўлар экан. Мансур балки икки соат ичида доллар топиб келгандир, деб ўйлаб, унга «ростданми?» — деган маънода разм солиб, ўрнидан турди. Дўконнинг чап бурчагида турган темир сандиқни очиб, пулни олиб, ярим ўгирилганда пайт пойлаб турган Отабек унинг бўйнига пичоқ тиради.

– Мен бу дақиқаларни неча соат кутдим. Жонингдан умидинг бўлса, 1000 доллар чўз. Мен ҳозироқ бу ердан ғойиб бўламан. Агар йўқ десанг, ўласан, — дея ярим овозда пўписа қилди у Мансурга.

— Сен нима қилаяпсан?! — дея ўрнидан силжимоқчи бўлди Мансур.

Тубан онгида уйғонган буйруққа итоат қилган Отабек ваҳшийлашиб, Мансурнинг елка ва орқа кўкрак қисмига 2 марта кучли зарб билан пичоқ урди. Унинг елкасидан босиб, яна ҳужум қилмоқчи бўлганида Мансур жон-жаҳди билан бақириб юборди.

— Менинг дўконим «Соҳибкор» дўкони билан ёнма-ён жойлашган. Бақириқ ва шовқинни эшитиб, югуриб қўшни дўконга кирдим, – дея гувоҳлик берди суд тергови чоғида Амрулло Ашуров. — Чап томондаги аркасимон эшиксиз жойдан бир нотаниш кимса мени кўриб қочмоқчи бўлди. Уни ушлашга ҳаракат қилдим. Аммо у қўлимдан силтаниб, қочиб кетди. Мансур қонга беланган эди. Қўшни дўкондагиларни ёрдамга чақирдим. Шу пайт Мансур ҳолсизлана бошлади. Бир неча дақиқадан сўнг эса юраги уришдан тўхтади.

Бу мудҳиш қилмиш натижасида икки нафар вояга етмаган фарзанд отасидан, иккинчи гуруҳ ногирони Назира Ражабова эса ёстиқдошидан бир умрга айрилиб қолди.

Шу йил 31 январ куни жиноят ишлари бўйича Бухоро вилояти суди ҳукми билан жиноятчи Отабек Қўлдошев узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Ўз-ўзидан савол туғилади: бу фожеа рўй бермаслиги ҳам мумкин эдими?

Бозор ҳудудидаги милиция профилактика инспектори бир неча соат давомида санғиб юрган кимсанинг қадам босишига эътибор берганида балки бир хонадон соҳиби ҳаётдан эрта кўз юммасди. Қолаверса, валюта айирбошлаш билан қонунга хилоф тарзда шуғулланувчилар учун алоҳида дўкон бериб қўйилгани ҳам кишини тажубга солади. Аслида бу дўконда мева ва сабзавотлар сотилиши керак эди.

Шу ўринда кўнглимизда бир қатор саволлар пайдо бўлди: хўш, мева-сабзавот дўкони ноқонуний «валюта алмаштириш шахобчаси»га айлантирилганидан бозор мутасаддилари бехабармиди? Агар хабардор бўлса, нега бу ҳолатга чек қўйишмади? Агар аксинча бўлса, нега ўзлари раҳбар бўлган бозор ҳудудида юз бераётган ғайриқонуний ишдан бехабар қолишди? Саволларни бундай кескин қўйишимизга сабаб, ҳар икки ҳолатда ҳам бозор мутасаддилари ўз ишларига нисбатан лоқайд муносабатда бўлишган. Акс ҳолда юқоридаги нохуш воқеа содир бўлмасди. Демак, фожеанинг илдизи айнан лоқайдлик ва эътиборсизликка бориб тақалади. Ушбу мақолани ёзишдан мақсад-муддаомиз ҳам атрофдагиларни яна бир карра огоҳлик ва ҳушёрликка чорлашдир.

Саид ВОҲИДОВ,
ҳуқуқшунос
Валижон ЮСУПОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

ИНСОН ва ҚОНУН

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва Ахборот агентлигида 078-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ
Пўлат САМАТОВ
Мавжуда РАЖАБОВА
Хуршид СОДИҚОВ
Абдукамол РАҲМОНОВ
Маҳмуд САТТОРОВ
Ислом ҲАМРО
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.

Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ

Саҳифаловчи-дизайнер: Фарҳод ХЎЖАНАЗАРОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-915. Тиражи — 7500. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 133-70-65, 133-84-50

1 2 3 4 5